

İHYA

İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi
International Journal of Islamic Studies

ÜLKEMİZ DINDAR GENÇLİĞİNİN KİMLİK KOLAJINDA KÜLTÜREL, KÜRESEL VE KÜYEREL ETKİLER; DİNİ SOSYOLOJİK TARTIŞMA ALANLARI VE BAZI ÖNERİLER

CULTURAL, GLOBAL AND GLOCAL IMPACTS ON THE IDENTITY COLLAGE OF
OUR COUNTRY'S RELIGIOUS YOUTH; AREAS OF RELIGIOUS SOCIOLOGICAL
DISCUSSION AND SOME RECOMMENDATIONS

Metin DOĞAN

Dr. Öğretim Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din
Bilimleri Bölümü, Din Bilimleri Ana Bilim Dalı/Din Sosyolojisi, Nevşehir, Türkiye
metindogan@nevsehir.edu.tr, orcid.org/0000-0003-1458-3406

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7513453>

Geliş Tarihi / Received: 11 Ağustos 2022 / 11 Augusts 2022

Kabul Tarihi / Accepted: 24 Ekim 2022 / 24 October 2022

Yayın Tarihi / Published: 20 Ocak 2023 / 20 January 2023

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Ocak – Bahar 2023/ January-Spring 2023

Cilt / Volume: 9, Sayı / Issue: 1, Sayfa / Pages: 238-267.

Cite as / Atıf: Doğan, Metin. “Ülkemiz Dindar Gençliğinin Kimlik Kolajında Kültürel, Küresel ve Küyerel Etkiler; Dini Sosyolojik Tartışma Alanları ve Bazı Öneriler” [Cultural, Global and Glocal Impacts on the Identity Collage of Our Country’s Religious Youth; Areas of Religious Sociological Discussion and Some Recommendations]”. İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi- İhya International Journal of Islamic Studies, 9/1 (Ocak/January 2023), 238-267.

Plagiarism / İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software. / Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Etik Beyan / Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

OpenAIRE **ROZİN** OPEN ACCESS

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ihya>

Öz

Gençlerin, içinde buldukları toplumun hızla değişmesinin yeni ve çağdaş niteliklemlerle olan karşılıklı ilişkisi, aynı zamanda onların pek çok sorunla karşı karşıya oldukları anlamına da gelmektedir. Bu sorunların, gençlik kimliğinin yerel çevresel etkiler ve küreselleşmenin sonucu olarak postmodern kültür ile olan irtibatı üzerinde gelgitler yaptığı söylenebilir. Bu anlamda çalışmamızın amacı, üzerinde çalıştığımız dindar gençlerin belirli bir süreçte bilindik çevresinden ve yaşamını kuşatan etkin unsurlardan gelen etkin ve zorlu faktörlerin etkisinde, yaşadıklarının din ile ne tür bir ilişki içerisinde olduğunu ve bu konunun doğrudan muhatapı olarak dindar genci etki altına alan bu kategorik alanları araştırmaktır. Bu bağlamda dindar gençlik kimliğinin oluşum evrelerini, gençlik üzerinde yerel yani bir bakıma kültürel dinamiklerin etki alanı içerisinde kendiliğinden gelişen ve gencin yönelimlerinde baskın kimi “kültürel” değerlerle ve modern ama zorunlu sonuç olarak “küresel” enstrümanlarla açıklamak doğru bir yaklaşım olacaktır. Bununla birlikte yerelliğin ve öz kültürün korunması konusunda hassasiyeti olan ya da bu olguyu aşamayan, çelişkiler ve buhranlar yaşayan bir gençlik kültürüyle, küreselleşmenin ürünü olarak modernist kültürü birlikte tecrübe etme isteği ve eğiliminin gençliğin kimlik oluşumu üzerinde “küyerel” bir zihniyet algısı oluşturduğunu da düşünebiliriz. Dolayısıyla sürecin ileriki aşamalarında geleneği temsil eden otoriteler bir değer kaybı yaşamakta, arkadaş ve akran gruplarınca ‘rol çalma’ edimi görülmektedir. Çünkü bu gruplar, gencin içselleştirdiği ve kendisine yakın hissettiği akranlarıdır. Genç, bu grup içinde kabul görmek isterken, aynı zamanda bu gruba ait ve bu grubun karakteristiklerini yansıtan kimliğini de benimsemektedir. Aynı şekilde modernist paradigmanın gençliğin kimlik inşasında, özellikle geleneksel değerleri tahrib ederek oynadığı rol de, genç üzerinde yapısal bir probleme neden olmakta, onun sosyal kurumlarla olan bağını kopartarak bireyselleşme eğilimlerini artırmaktadır. Bununla birlikte genç, bir yandan dinin ya da geleneksel diyebileceğimiz değerlerin üzerindeki etkinliğini yadsımamakta, ama diğer yandan küresel değerlerle yerel motiflerin harmanısı desenlerini davranışlarına yansıtabilmektedir. Gençliğin ilk dönemlerinde karşılaşılan çok yönlü belirleyicilerin, gencin yaşamını ve davranışlarını biçimlendirmede oynadığı önemli rolün, meseleyi bir kimlik sorunu haline getirdiği bir gerçektir. Dolayısıyla çalışmamızda nitel gözlemlerin ortaya koyduğu verilerle birlikte, farklı illerde, ortaöğretim ve yüksek öğretim kurumlarında yapılan nicel çalışmaların vardığı sonuçlardan elde edilen verilerin, genelde gençliğin, özelde dindar gençliğin yönelimleri konusundaki etkisinin; buna karşılık, gençliğin dine yaklaşımı ve dini hassasiyetinin bu meselede oynadığı rolün ne olduğu belirlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kimlik, Kültürel, Küresel, Küyerel, Gençlik.

Abstract

The interrelationship of the rapid change in the society they live in with new and contemporary qualifications also means that young people face many problems. It can be said that these problems tumble on the connection of youth identity with postmodern culture as a result of local environmental effects and globalization. In this sense, the aim of our study is to investigate what kind of relationship the religious youth we are working with, under the influence of effective and challenging factors coming from their familiar environment and active elements surrounding their lives, have a relationship with religion and these categorical areas that affect the religious youth as the direct addressee of this subject. In this context, it would be a correct approach to explain the formation phases of religious youth identity with some cultural values that develop spontaneously within the influence of local, in other words cultural dynamics on youth and dominate the youth's orientation, and with modern but mandatory global instruments. However, we can also think that the desire and tendency to experience the modernist culture as a product of globalization together with a youth culture that is sensitive to the preservation of locality and core culture or cannot overcome this phenomenon, experiencing contradictions and crises, creates a glocal mentality perception on the identity formation of the youth. Therefore, in the later stages of the process, the authorities representing the tradition experience a loss of value, and the act of 'role taking' is seen by friends and peer groups. Because these groups are the peers that the young person internalizes and feels close to. While the young person wants to be accepted in this group, he also adopts the identity of belonging to this group and reflecting the characteristics of this

group. Likewise, the role played by the modernist paradigm in the identity construction of youth, especially by destroying traditional values, causes a structural problem on the youth, and increases their individualization tendencies by severing their ties to social institutions. However, on the one hand, young people do not deny their influence on what we can call religious or traditional values, but on the other hand, they can reflect the blending patterns of global values and local motifs to their behaviors. It is a fact that the multifaceted determinants encountered in the early years of youth play an important role in shaping the life and behaviors of the youth, making the issue an identity issue. Therefore, in our study, together with the data revealed by qualitative observations, the effect of the data obtained from the results of quantitative studies conducted in secondary and higher education institutions in different provinces, on the orientation of youth in general and religious youth in particular; On the other hand, it has been tried to determine the role of the youth's approach to religion and religious sensitivity in this issue. In this sense, first of all, it would be appropriate to examine the cultural dynamics, which we can call local, which symbolize the appearance of our country's youth identity. The most important of these is undoubtedly the values that express the local.

Keywords: Identity, Cultural, Global, Glocal, Youth.

Extended Abstract

An important concept related to youth is undoubtedly the concept of identity, which can be effective in the socialization of individuals at the same time. Because this period is an important period for the formation of the personality of the youth and the construction of the identity. The interrelationship of the rapid change in the society they live in with new and contemporary qualifications also means that young people face many problems. It can be said that these problems tumble on the connection of youth identity with postmodern culture as a result of cultural environmental effects and globalization. In this sense, the aim of our study is to investigate what kind of relationship the religious youth we are working with, under the influence of effective and challenging factors coming from their familiar environment and active elements surrounding their lives, have a relationship with religion and these categorical areas that affect the religious youth as the direct addressee of this subject. In this context, it would be a correct approach to explain the formation phases of religious youth identity with some cultural values that develop spontaneously within the influence of cultural dynamics on youth and dominate the youth's orientation, and with modern but mandatory global instruments. However, we can also think that the desire and tendency to experience the modernist culture as a product of globalization together with a youth culture that is sensitive to the preservation of locality and core culture or cannot overcome this phenomenon, experiencing contradictions and crises, creates a glocal mentality perception on the identity formation of the youth. Therefore, in the later stages of the process, the authorities representing the tradition experience a loss of value, and the act of 'role taking' is seen by friends and peer groups. Because these groups are the peers that the young person internalizes and feels close to. While the young person wants to be accepted in this group, he also adopts the identity of belonging to this group and reflecting the characteristics of this group. Likewise, the role played by the modernist paradigm in the identity construction of youth, especially by destroying traditional values, causes a structural problem on the youth, and increases their individualization tendencies by severing their ties to social institutions. However, on the one hand, young people do not deny their influence on what we can call religious or traditional values, but on the other hand, they can reflect the blending patterns of global values and local motifs to their behaviors. It is a fact that the multifaceted determinants encountered in the early years of youth play an important role in shaping the life and behaviors of the youth, making the issue an identity issue. Therefore, in our study, together with the data revealed by qualitative observations, the effect of the data obtained from the results of quantitative studies conducted in secondary and higher education institutions in different provinces, on the orientation of youth in general and religious youth in particular; On the other hand, it has been tried to determine the role of the youth's approach to religion and religious sensitivity in this issue. In this sense, first of all, it would be appropriate to examine the cultural dynamics, which we can call local, which symbolize the appearance of our country's youth identity. The most important of these is undoubtedly the values that express the local. Postmodernity, which includes modernity and post-paradigm results, has a great impact on the construction of youth identity. In this respect, it is undeniable that the axis of modernity, which symbolizes the absolute break with tradition and the traditional, predicts a structural disconnection with the past to such an extent that it has no ideological and behavioral ties. Likewise, with the phenomenon of globalization, which symbolizes the scale and impact of the modernity climate, old collective identities have also come to the point of weakening, and social institutions have lost their legitimacy. The peculiarity of our country, where the blended practice of traditional culture and global culture creates a glocal identity pattern, is open to the notion of a youth with different appearances but a competent intellectual segment, where social change is experienced at a rapid pace, while simultaneously trying to preserve age-related traditions. a colorful hybridity emerges.

Giriş

Gençlikle ilgili değinilmesi gereken önemli bir kavram, kuşkusuz bireylerin sosyalleşmesinde aynı anda etkili olabilen ve birbirine eklenilebilen bileşenlerin belirleyici olduğu kimlik kavramıdır. Çünkü bu dönem, gencin kişilik şekillenmesi ve kimliğin inşası için önemli bir dönemdir.¹ Gencin yaşama katılması ve toplumda kendisine bir mevki edinme ve gelecek endişesi gibi sorunlarla görünür hale gelen “gençlik kimliği” konusu, genci yaşam boyu etkileyecek en önemli olgu olarak gencin içine düştüğü kimlik bocalamasını ifade etmektedir. Daha çok bireysel niteliklerin yeterlilik düzeyi ve bireyselliğin gücünü hissettiren tutum ve davranışlarda belirginleşen bu kişilik zafiyetleri, gençlerin, amaç ve hedeflerini belirlemede, uyum sağlamada, mesleki yönelimlerde, arkadaş edinmede ve sosyal aidiyet gibi konularda güçlük çekmesinin nedenleri olabilmektedir. İlk gençlik yıllarındaki bu kimlik bocalaması bir süre devam edebilmekte, kendilerine belli bir yön veremeyen gençler bu dönemde kimlik karmaşası yaşayarak kimlik bunalımına girebilmektedirler.²

Toplumların belli bir yaş aralığını oluşturan grubunun, yerel ve ulusal denilebilecek koşullarda gelişen anlamlandırmanın belirlenimi olarak gençlik kimliği, aynı zamanda gencin küresel yaşamın kolektif biçim ve hayat tecrübelerinde ortak şuur oluşturma potansiyeline de işaret eder. Bu anlamda kimlik, yenilik, modern gibi vasıflamaların daha da keskinleştirilmesini mümkün gören gençlik kimliği ifadesi, aynı zamanda modern kültür ile uyuşabilecek karakteristik nitelikler de içerebilmektedir.³ Gençlik kimliği sorununu, toplumsal değişmeye bağlı olarak, uyuşturucu, kültür etnosentrizmi, anomik durumlar, kimlik bunalımı, özgür olma isteği gibi sosyal sorunların yanı sıra; güvensizlik, kaygı hali, stres, işe yaramazlık hissi, yalnızlık gibi sosyal ve psikolojik sorunlar olarak⁴ irdelemek mümkündür. Bu anlamda fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan oldukça kompleks bir varlık olarak gençlik, bu açılardan çözümlenmesi gereken önemli bir problem olarak ortada durmaktadır. Zamana ve mekana bağlı değişkenlerin genç üzerinde oynadığı kesin etkiler düşünüldüğü zaman bu problemin hacmi genişlemektedir. Bu geniş alan içerisinde etki-tepki ikileminde kalıpları neredeyse belli bir kesim olarak genç, içselleştirdiği ve kendisini temsil ettiğini düşündüğü kimlikle birlikte çalışmamızın konusunu oluşturmaktadır.

¹ Gülay Arıkan vd., “Üniversite Gençliğinin Güncel Sorunlara Bakışı: H.Ü. Sosyoloji Bölümü Öğrencileri Örneği”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 20/1 (2003), 10.

² Kasım Tatlılıoğlu, “Gençlik Suçluluğunda Aile Faktörünün Etkisi Üzerine Genel Bir Değerlendirme” (ed.) Bekir Şişman-Muhittin Düzenli, *Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongre II* (16-18 Mayıs 2014), 211.

³ Metin Eker vd., “Genç Kültür İle Gençlik Kültürü Etkileşimi: Kültür Savaşlarının Tutsak Gönüllüleri” (ed.) Bekir Şişman-Muhittin Düzenli, *Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongre II* (16-18 Mayıs 2014), 17.

⁴ İsmail Doğan, “Türkiye’deki Gençlik Sorunlarının Eğitim Sosyoloji Açısından Bir Değerlendirme Denemesi” (ed.) Bekir Şişman-Muhittin Düzenli, *Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongre II* (16-18 Mayıs 2014), 287.

Genç kategorisinin birçok çalışmaya konu olduğu bir gerçektir. Bu çalışmalarda genç birey çok farklı açılardan ele alınmış ve üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Ama bu konunun sosyolojik bir zeminde şekillendiği düşünülürse konunun ele alınması için bir alan açılmış olacaktır. Nitekim gencin fikir edinme sürecinin ve gençlik kimliğinin oluşumunda etkin olan faktörlerin sosyolojik boyutunun irdelenmesi düşüncesi bu çalışmanın seçilmesinin nedenidir. Dolayısıyla özellikle bu açının alana da katkı yapacağı ümit edilmektedir. Genç kategorisi içerisine dahil edilen kitlenin belli periyotlarda içten ve dıştan gelen baskılayıcı telkinlerle yaşadığı ya da yaşamak zorunda kaldığı tecrübeler ve bu tecrübelerin din kategorisi ile olan bağlantılarını ortaya koymanın önemi yadsınamaz. Bu anlamda çalışmamız, bu problemin nesnesi olarak gencin etkilendiği havzayı ve bu havzanın bileşenlerini irdelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla çalışmamızda nitel gözlemlere dayanan bilgiler ve değerlendirmeler kullanılmıştır. Aynı şekilde, değişik illerimizin ortaöğretim ve yüksek öğretim kurumlarında yapılmış olan ve nicel özellikli çalışmalarının bulguları değerlendirilmiştir. Bu çalışmaların, gençliğin gerek yerel gerekse küresel belirleyicilerin ne oranda etkisi altında olduğuna ilişkin verdiği bilgiler ve din konusunun gençliğin bakış açısında bulunduğu noktanın ne olduğuna dair bulguların değerlendirilmesi de sonuca ulaşma konusunda dikkate alınmıştır.

Kuşkusuz dindar gençlik kimliğinin edinilme sürecinde sözü edilen iç ve dış parametrelerin göstergeleri, gencin karşı karşıya kaldığı problemlerin bir sorunsal olarak görülebilme durumunu ve bu olgunun bireyselliği yanı sıra toplumsallığı kapsayan yönlerinin varlığı ile de ilgilidir. Her şeyden önce kimliğin, insanda bireysellikle sosyallığın kesişmesiyle ortaya çıkan bir kavram olması nedeniyle, aralarında var olan doğrudan ilişki, onun sorunsallığının ilk boyutudur. Dolayısıyla gençlik kimliğinin oluşmasında dikkate alınması gereken ilk konu, bu ilişkinin doğal sonucu olarak bireyin kendisinin istekli ve tatminkar bir biçimde dahil olmak isteyeceği “sosyal aidiyet” meselesidir. İnsan, doğası gereği bir grup içerisinde yer almak ve kendisini bir grup içerisinde hissetmek ister. Bu eğilimde bireysel bir çıkar gözetimi yatar. Bireyin bir tek kimliğiyle birlikte, kimliklerinden söz edilmelidir. Birey, grubuna göre kimlik sahibi olurken yeni kimlikler de edinebilmekte, davranışlarını bu grubun özelliklerine göre yapılandırmaktadır. Bireyin aidiyet içerisinde olduğu gruplar gencin kimlik oluşumunda önemli bir yere sahiptir.⁵

Grup üyeliği ile birlikte grup süreçlerini ve gruplar arasındaki ilişkileri irdeleyen ve bir sosyal psikoloji kuramı olan Sosyal kimlik kuramının⁶ içeriğinde de, bireylerle ait oldukları sosyal gruplar arasındaki ilişkilerin önemli bir yer tuttuğu özellikle vurgulanır.

⁵ İlyas Yılmaz, “Popüler Kültür ve Popüler Kültürün Gençlikte Kimlik Oluşumuna Etkisi” (ed.) Bekir Şişman-Muhittin Düzenli, *Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongre II* (16-18 Mayıs 2014), 150.

⁶ H. Andaç Demirtaş, “Sosyal Kimlik Kuramı, Temel Kavram ve Varsayımlar”, *İletişim: Araştırmaları Dergisi* 1/1 (2003), 124.

Birey kendisini ait hissettiği ve aidiyet ilişkisi içerisinde olduğu birçok kimlikle tanımlar ki bunlar, kendisini dahil ettiği ve kendisinin de oraya ait olduğunu varsaydığı grup üyelikleridir. Bu anlamda temel varsayımımız bu yargıya dayanmaktadır. Buna göre birçok değişken gençlik kimliğinin oluşumunu şekillendirmekte, genç birey bu değişkenlerin oluşturduğu kolaj bir desen içerisinde kimlik edinme sürecini tecrübe etmektedir. Bu desenlerin en belirginlerini ise “kültürel/yemel”, “küresel” ve “küyerel” desenler olarak ifade edebiliriz. Bu anlamda ilk olarak, gençlik kimliğinin oluşumunun ve değişiminin yerel ve kültürel dinamiklerini irdelemek yerinde olacaktır. Bunların en önemlisi ise kuşkusuz yerel olanı ifade eden değerlerdeki değişimdir.

1- Gençlik Kimliği ve Kültürel/Yemel Dinamikler

Nesiller arasında değerler farklılığına neden olan, bir kuşağı birkaç kuşak sonrasında fonksiyonunu göremez hale getiren sebeplerden biri, sosyal değişim sürecinde yeni toplumsal paradigmalara ortaya çıkmasıdır. Bu çerçevede genç kuşağın üzerine zorunlu olarak giydirilen sosyalleşme, toplum içerisinde genel geçer düşünceler, bakış açılarında farklılık ve sosyal inançlar adına bir bilinç halini gerektirmektedir.⁷ Gencin sosyalleşmesi, kendi yaşam doğrusunu kendi yönelimleri doğrultusunda belirleme anlayışına paralel olarak grup aidiyetlerinin çeşitlendiği, ebeveyn ve öğretmen otoritelerinin sorgulandığı bir sürecin etkisi altındadır.⁸ Bu süreçte ebeveyn rolleri, arkadaş ve akran gruplarınca devşirilmekte, kimliği şekillendiren geleneksel dinamiklerin gençlik kimliği üzerinde nesillerdir devam eden rolleri bu gruplar tarafından kapılmaktadır.

Bu sürecin, genç için sorunsuz bir dönem olmadığı da söylenmelidir. Sanat, spor gibi kimi etkinliklerle kendisini kanıtlamaya çalışan genç, arkadaşları arasında beğenilmek gibi bir dürtünün de etkisi altındadır. Çünkü kabul görmek istediği çevre, sevdiği kişilerden ya da akran grubundan oluşan ve gittikçe genişlemeye doğru seyreden bir çevredir. İmamoğlu'nun dediği gibi genç, genişleme eğilimindeki çevresinde var olan diğer aktörlere daha çok yaklaşmaya başlamaktadır. Kişisel özenin artmasıyla benliğini ispat etmek gibi bir algıya sahip olduklarından bu tür ilişkilere katılım artmakta, ailesinin statü üstünlüğü gibi gerçekler de çevreden göreceği kabulde etkin olmaktadır.⁹ Bununla birlikte bu süreci bir handikap beklemektedir. Bu anlamda genç kuşağın eğilimlerini içinde barındıran ve çok yönlü tepkisel düşüncelerin kaynağı olan toplumsal değişim paradigmasının neden olduğu bunalımlar da yine en çok gençlik tutum ve tavırlarında görülmektedir. Bu bunalımlar, ailesine ve topluma bakışında olumsuzluk, bireysel donanımlarıyla kendini kabul ettirmeyi arzu etmek, destekleri olmadığına sorunlara yol

⁷ Vahap Özpolat, “Postmodern Bir Sosyalleşme Mecrası Olarak Sosyal Medya ve Gençlik” (ed.) Bekir Şişman-Muhittin Düzenli, *Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongre II* (16-18 Mayıs 2014),48.

⁸ Özpolat, “Postmodern Bir Sosyalleşme Mecrası Olarak Sosyal Medya ve Gençlik”, 47.

⁹Abdulahit İmamoğlu, “Genç Yetişkinlikte Kimlik Oluşumu” (ed.) Süleyman Taşkın-Sadi Yılmaz, *Modern Çağda Gençliğin Anlam Arayışı Bingöl Üniversitesi Uluslararası Sempozyum* (15-16 Ekim 2018), 79-80.

açmak, sürekli çevreyi eleştirmek gibi konulardır.¹⁰ Fakat kendini kabul ettirmede başarılı olması, gencin ruhsal durumunu istendik biçimde etkileyecektir.

2- Gençlik Kimliğinin İnşasında Küresel Dinamikler

Modernite ve sonrası paradigmal sonuçları içeren postmodernitenin gençlik kimliğinin inşasındaki etkisi inkar edilemez. Bu açıdan gelenekten ve geleneksel olandan mutlak kopuşu simgeleyen modernite ekseninin, ideolojik ve davranışsal düzeyde hiçbir bağının kalmayacağı ölçüde geçmiş ile yapısal kopukluğu öngördüğü yadsınamaz. Aynı şekilde modernite ikliminin çapını ve etkisini sembolize eden küreselleşme olgusuyla eski kolektif kimlikler de zayıflama noktasına gelmiş, toplumsal kurumlar meşruiyet kaybı yaşamışlardır. Manço'ya göre, bu açıdan resmi kurumlar, diretilen aitlikler, kristalize olmuş dini algılar veya geleneksel anlayışlar, tartışma götürmez ideolojik yaklaşımlar, sosyal kurumlar ve bu kurumların kamu yöneticisi, öğretmen, aile reisi gibi temsilcileri de artık sorgulanabilmekte ve eskisi kadar kabul görmemektedirler.¹¹ Bu anlamda küreselleşmenin ilk etkisi genç birey üzerinde görünen bireyselleşme eğilimidir. Toplumsal ve iktisadi edinimlerin, dünya ölçeğinde birey hukukunun ve birey haklarının meşruiyeti ise, genç tarafından büyük ölçüde tartışılmaz olarak tanımlanmaktadır. Bu edinimler sonucunda genç, iki temel niteliği ile daha belirgin hale gelmektedir. İlk göze çarpan küreselleşme niteliği Manço'nun ifadesiyle gençte ortaya çıkan "bireysel kimlik fetişizmi"dir. Bir başka deyişle, toplumsal ve kültür unsurlarının öznel hale gelmesi veya gençlik kimliğinin tercih edilerek elde edilmesi, gencin kim olduğuna ve bu kimliğin muhtevasına bireyin karar vermesidir.¹²

Genç yaşamında tercihin ve karar mekanizmasının belirgin dönüşümünü ifade eden bireysel kimliğin öne çıkması gibi, modern dönemlerin bireyini kendisi yapan, başka insanlarla kendisi arasındaki duygu, düşünce, tutum ve davranışlar bütünüünün oluşturduğu farklılıkların tümünün örgütlenmiş bütünlüğü olarak benlik, gençler için bir "ideal" durumuna gelmiştir. Nitekim her insanın ulaşmak istediği ve "ideal benlik"¹³ olarak tanımlanan bir "ben" söz konusudur. Genç, arzu ettiği, kendine uygun gördüğü ideal benlik ifadesini kavramını geliştirmeye çabalamaktadır. İdeal bene yaklaşması onun için mutluluk kaynağıdır. İdeal bene ulaşamaması ve kimi engellemelerle karşılaşması

¹⁰ İmamoğlu, "Genç Yetişkinlikte Kimlik Oluşumu", 79-80.

¹¹ Ural Alp Manço, "Küreselleşme Bağlamında Gençlik ve Kimlik" (ed.) Bekir Şişman-Muhittin Düzenli, *Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongre II* (16-18 Mayıs 2014), 297-298.

¹² Manço, "Küreselleşme Bağlamında Gençlik ve Kimlik", 297-299.

¹³ Psikanaliz, ego psikolojisi, kişilik araştırmaları, sosyoloji ve deneysel sosyal psikoloji araştırmalarının merkezini oluşturan benlik kavramı çok boyutlu bir kavramdır. Bedensel özellikler, sosyal benlik, bilişsel benlik, aktif benlik, psikolojik benlik, reflektif benlik, akademik benlik gibi boyutları yanı sıra bir diğer boyut ideal benliktir. Necla Acun Kapıkıran, "İdeal ve Gerçek Benlik Kavramı Ölçeğinin güvenilirliği", *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 16/16 (2004), 14; Horney'e göre ideal benlik, olumsuz değerlendirmelerle zarar görmüş ve mükemmel olmak için çaba harcayan gerçek benliktir. Füsün Akkoyun-Hakan Ersever, "İdeal Benliğin Değerlendirilmesi", *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 22/2, (1989), 675-676.

onun için mutsuzluk konusu, ideal benliğin gerçek dışı olduğu durumlar ise genç için bunalım nedeni olmaktadır.¹⁴ Sosyal yaşamın kuşatıcılığından etkilenen gencin ideal benliğine yaklaşması küresel değerler etrafında biçimlenen seçimleriyle özdeşleşmek durumundadır. Bu, genç birey için bir zorunluluktur. Nitekim hadiselerin ve gelişmelerin gidişatı belli bir hat üzerinde hareket ettiği intibası vermektedir.¹⁵ Bireyselleşme eğilimi yanı sıra genç birey üzerinde görünen ikinci bir küreselleşme etkisi, “postmodern gence göre siyaset gerçeğinin kazandığı yeniliğe işaret eden biçimler ve anlamlandırmalardır”. Günümüzde yeni siyasal hareketler bireysel eğilimlerle türemekte ve kimlik eksenlerinde gelişim göstermektedir. Bu yeni hareketler demokrasi temelli anlayışlar, temel birey hakları ve toplumsal farklılıkları esas alarak hareket sergilemektedir.¹⁶

Gençlik kimliği üzerinde küreselleşmeyle görünen üçüncü bir farklılık, önemli bir değişim dinamiği olarak “din ve ahlak kurumları alanına ait yeni anlamlandırmaları ve anlayışları içeren etkilerdir”. Bu değişim de farklı anlayışlarla öne çıkan ve dini denilebilecek alanları kapsar biçimde görünür hale gelen eğilimlerdir. Hökelekli’ye göre bu ayrışmayı, gençlik döneminde gerçekleşen dinsel farkındalık ve bilinç hali; dini kıymetlere karşı eleştiri, tepki ve itimatsızlık davranışlarının görünür olması, yeni dinsel arayışlar ve yeni dini tercihler, bununla birlikte dine karşı kayıtsızlık gibi yönelimlerle ifade etmek mümkündür.¹⁷ Bununla birlikte davranış biçimlerindeki değişimin özellikle ahlak alanında yaptığı etkiler vurgulanmalıdır. Bir bakıma modern anlayışın sebep olduğu ya da yol açtığı kayıp değerler arasında ahlak alanının, ahlaki değerler boyutunun küçümsenemeyecek bir yer tuttuğu söylenebilir.¹⁸ Benzer biçimde tüketim toplumu ve bu toplum olgusunun dayattığı kültür ve ahlakın, geleneksel kültürü özümsemiş kesimler üzerindeki etkinliği sonucunda başkalaşan ahlaki değerler bağlamını işaret eden Tekin’e göre ise, belirgin etki “kimlik”le ilgilidir. Bu süreçte, köklerini çoğunlukla dinden alan geleneksel kimliğin alışlagelmiş ve “biz”i önceleyen kalıpları, yerini, insanlar arası ilişkileri tüketen ve dinin kurmaya çalıştığı ilişkilerde bir geçici olma hissi oluşturan tüketim ahlakını içselleştirmiş bireyselliğe, yani “ben”e bırakmaktadır. Tüketimin ve gösterişin cezbedici dünyası evleri eşyalarla doldurmakta, “biz”e ait konukseverlik, komşuluğa ve akrabalığa dair ilişkileri önemli ölçüde dönüştürmekte ve hatta dini ifadeler sürekliliğini korusa dahi muhtevasının yaşamsal karşılığını sonlandırmaktadır.¹⁹

Zedelenme riskini en çok taşıyan kategori olarak bu alana dahil birçok tanım unsurunun da, ahlakın sorumluluk kısmında olduğu gibi bu zedelenmenin konusu haline

¹⁴ Tatlıhoğlu, “Gençlik Suçluluğunda Aile Faktörünün Etkisi Üzerine Genel Bir Değerlendirme”, 211.

¹⁵ Muhammet Özdemir, “Global Gençlik ve Benlik Sorunsalı” (ed.) Süleyman Taşkın-Sadi Yılmaz, *Modern Çağda Gençliğin Anlam Arayışı Bingöl Üniversitesi Uluslararası Sempozyum* (15-16 Ekim 2018), 307.

¹⁶ Manço, “Küreselleşme Bağlamında Gençlik ve Kimlik”, 297-300.

¹⁷ Hayati Hökelekli, “Gençlik ve Din”, (ed.) Hayati Hökelekli, *Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi*, (İstanbul: DEM Yayınları, 2005), 14.

¹⁸ Ejder Okumuş, “Modern Toplumda Ahlak ve Gençlik”, *Gençlik Araştırmaları Dergisi* 5/11 (Nisan 2017), 82.

¹⁹ Mustafa Tekin, “Din”dârâne Yabancılaşma”, *İlahiyat Akademi* 3 (2016), 64-65.

geldiği ifade edilebilir. Ahlaki değerler değişiminin merkezinde olan gençlerin yeme içme, giyim kuşam, sevgi saygı, aile ve iş gibi ahlak alanlarının da bu anlamda değişime konu olduğu belirtilmelidir.²⁰ Bir başka deyişle değişen toplumsal istikrarda rollere ilişkin farklı beklentileri ve bu beklentiler bağlamında kendilerinden zorunlu olarak değişim beklenen gençlerin, bu kaygı ortamında, kendi yaşı gereği değer yargılarında ve nefes aldığı toplum değerlerinde gerçekleşen hızlı değişim karşısında kaygı duymaması ve tedirgin olmaması mümkün görünmemektedir.²¹ Özetle, tüm bu değişim alanlarının gençlik kimliğini derinden etkilediği ve kimlik inşasının parametrelerinin de bu inşa sürecini şekillendiren modern paradigmalardan payını aldığı söylenmelidir. Bununla birlikte bu süreç sorunsuz, sancısız ve bir çırpıda olmuş bitmiş de değildir. Postmodern getiriler uzunca bir süreden bu yana, her dönemde hakimiyetini tesis ederken, dönemin koşullarına ve konjonktüre uygun biçimde enstrümanlarını kullanmaktadır. Son dönemin etkili enstrümanları ise yine bu dönemde gençlik için cezbedici olgulardır. Kuşkusuz tüm gençlik kategorisini bu alanın içerisinde düşünmek doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Bununla birlikte, tüm gençlik unsurlarının bu cezbedici olgularla doğrudan ilişkili olduğu da yadsınamaz. Kimi dindar grupların hiç etkilenmediğini söylemek mümkün ise de, çoğunluk dindar gençlik kategorilerinin bu olgulardan az ya da çok etkilendiği söylenmelidir. Baudrillard, bunları kitle iletişim araçları, medya faktörü, moda anlayışı, alışveriş merkezleri olarak özetler. Bu da kapitalizmin moda endüstrisini insanların gözleri önüne getirmek suretiyle, gençlerin sürekli bir arayış içinde sınırsız tüketimin içine girebilmeleriyle gerçekleşmektedir.²² Bunları, modern zamanların yani tüketim çağının en güçlü belirleyicileri olarak kabul etmek ve tüketim kültürü üzerine kurulu “popüler kültür”, “moda” ve de “dijital alem”-“sanal dünya”- başlıklarında ifade etmek mümkündür.

2. 1. Tüketim Çağının Podyumu: Modanın Önlenebilir Yükselişi

Kimliğin tüketim üzerine kurgulandığı son dönemde yeni tüketimi ifade eden biçimler hedef kitle olarak gence yönelmektedir. Moda ve modanın türevleri diyebileceğimiz, kıyafet şekilleri, müzik, teknolojik görünümeler tümü birden gençliğe kendine özgü bir yaşam evresi olarak bakmaktadır. Bu bakışın, homojenize etme anlayışıyla genci tespit edilen biçimlerin dışında bırakması genç üzerinde dışlanma hissi oluşturabilmektedir. Gençlerin, yeterli maddi imkana sahip olmamaları nedeniyle “tüketim çılgını” olarak tanımlanmamakla birlikte, çevrelerinden ve bir ölçüde reklamlardan esinlenerek belli bir imaj oluşturmaya gayret etmektedirler.²³ Baudrillard’ın, bu çılgınlığı, reklamların da ötesinde tüketimin yaşamın neredeyse tüm

²⁰ Okumuş, “Modern Toplumda Ahlak ve Gençlik”, 85.

²¹ Hökelekli, “Gençlik ve Din”, 14.

²² Resül Ürkek, *Jean Baudrillard Ve Tüketim Toplumu* (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 3.

²³ Kezban Çelik, “Genç Olmak Zor İş: Türkiye’de Genç Olmayı Etkileyen Bazı Unsurlar”, *Gençlik Araştırmaları Dergisi* 1/1 (2013-1), 41.

alanlarına sirayet ettiği gerçeğinde gördüğü söylenebilir. Boudrillard, sıradan alışverişten gösterişli tüketime ve cinselliğe; markalardan, reklamlardan, modadan insanların spor ve dinlenme tercihlerine varana kadar tüm alanlarıyla bir tüketim çılgınlığı içinde olduğu düşüncesini savunmaktadır.²⁴

Gençlerin, bilişim ağı vasıtasıyla küresel ölçekte hareket ve davranış türdeşliği, dünyanın dört bir yanındaki gençlerin büyük çoğunluğunu benzerlikler hatta aynılıklar etrafında birleştirdiği söylenebilir. Özdemir'in ifade ettiği gibi, Türkiye'nin büyük şehirleri ile Asya ve Avrupa'nın büyük şehirleri arasında ekonomik, sosyal, kültürel ve mekansal benzerlikler bulunmaktadır. Tüm bu şehirlerde belirli alışveriş merkezleri, orta gelir seviyesine hitap eden market ve alt gelir seviyesini hedef olarak belirlemiş ulusal düzeydeki marketler bulunmaktadır. Ayrıca kılık kıyafetler ve markalı giyecekler birbiriyle neredeyse aynıdır. Sözgelimi İstanbul'daki gibi Avrupa'nın büyük metropol şehirlerinde de insanlar Adidas, Nike giymekte, Apple iPhone marka cep telefonu kullanmaktadırlar. Fast food tarzı işletmeler olan Burger King ve McDonalds büyük olasılıkla bu şehirlerin tamamında vardır. Esas ilginç olan ise, bu markaların küresel ölçekteki tüm mağazalarında aynı formda tefriş edilmiş reyonlara rastlanmaktadır. Bu aynı tarz yaşam biçimlerinin, aynı düşünce ve hayat tarzı oluşturduğunu ve küresel çapta davranış benzerliğini öne çıkardığını söylemek mümkündür.²⁵ Nitekim küresel ölçekte gençlerin nasıl davranacağı, nasıl giyineceği, tüketim biçimi gibi yaşama ilişkin tüm detaylar bu tekdüzelik ve türdeşlik ekseninde programlanmakta ve gençliğin bilincine kodlanmaktadır. Nihayet modern toplumun gösteri ve imaj toplumu olması bununla ilgilidir ve gençler, aynı şeyi yapmak ya da yapmamakla bu gruplara ya dahildir ya da bu grubun dışında kalıp dışlanma hissiyle karşı karşıyadır. Dolayısıyla gençlerin içinde bulunduğu bu nokta, *modanın çok güçlü bir biçimde doğduğu nokta* gibi görünmektedir.

Bir bakıma modern dünyada görünür olma biçimi modadır. Modern anlayışta gencin var olma şekli çevresine kendisinin varlığını hissettirdiği “görünme” olduğundan; var olduğunu, başkalarının kendisini seyretmeye başladığında hissedebilmektedir. Onun için imkanı oranında sınırlı bir çevreyle iletişim halinde olmayı, kendi sınırlı alemi içinde yaşamayı çok da sağlıklı bir durum olarak görmemektedir. Gören-görünen hiyerarşisine rağmen varlığını sürdüren “görünme ihtiyacı” tarih boyunca farklı biçimlerde görünmekle birlikte, günümüzde aynı ihtiyaç modern olmanın gereği ve “moda” olarak kabul edilmektedir. Mesele, her dönemde kimlik çözümlerinin görülebileceği ve çöküş dönemlerinde insanların, “olmak”tan vazgeçerek daha ziyade “fark edilme”ye ve “görülme”ye önem vermeye başladıkları meselesidir. Bu anlamda moda, bireyin kendi sosyal statüsünü belirleyerek belli bir sınıfa ait olduğunu gösterme vasıtasıdır. Bir üst sınıfa dahil olma isteği ve buna bağlı takip edilen modayı izlemek pahalı bir şeydir. Bu durum, kredi kartları ve taksitli satışlar ile daha fazla harcamaya talip olarak nasibini

²⁴ Ürkek, *Jean Baudrillard Ve Tüketim Toplumu*, 3.

²⁵ Özdemir, “Global Gençlik ve Benlik Sorunsalı”, 305.

artırdığını düşünen, tüketim esaretine boyun eğmiş insanların ortaya çıkışına neden olmaktadır. Dolayısıyla moda, aynı zamanda yerel ve sınıfsal bağlardan bağımsız olduğunu düşünen bireyler için modern dünyanın prangası gibidir. Bu yeni düzenin esnek yapıdaki “girdiği kabın şeklini alan kimlikleri”, giydiği elbisenin kendisine emrettiği insan olmaya kendini mecbur hissetmektedir.²⁶ Böylelikle tepkici ve değişken olan modern genç, aslında modernizmin güdümüne girmektedir. Ana akım moda ve görünür olma zorunluluğunun kısılcığında, bu olguların aracı enstrümanların eşliğinde yaşadığı anlayış, sembol ve mesaj yoğunluğu onu, farkında ya da değil, bazı meselelerde itaatkar kılmakta, hisleri ve kimlikleriyle beraber varlığını tüketir hale gelmektedir. Kendince her şeyi sorgularken kendisinin de sorgulamaksızın kabullendiği, hazcı davranışlar üzerine kurulmuş tüketim toplumu denilebilecek bir yaşam tarzı gelişmektedir.²⁷ Çünkü yeni çevre çoğu zaman genci geldiği sosyal konumuna göre değerlendirmemektedir. Bu temel dinamik gencin kendisine bakışını bile sansür ederken, genç ile alakalı pek çok şey bu ortamın etkisinde şekillenmektedir. Bu dönemin en önemli sorunları, kimlik buhranı, değer değişimleri, anomi hali, yabancılaşma, psikolojik sorunlar ve farklı kaygılardır. Şüphesiz bu süreç, kimlik oluşumunda, dünyaya bakışın ve problemlerin çözümlenişinde değer odaklı bir özümleme sürecini zorunlu kılmaktadır.²⁸

Kültürel benliğin bir parçası olan dini unsurlar da, bu süreçte moda kavramıyla beraber modalaşmakta, gençlerin kimliğinde ve manevi dünyalarında hasarlar bırakmaktadır. Modern dünya insanı, bu boşluğu modacıların oluşturdukları kimliklerden birini seçerek doldurmaya çalışmaktadır. Böylelikle eylemlerini şursuz bir şekilde gerçekleştiren ve “başkalarına” göre kimliğini yeniden inşa etmeye çalışan modern ve çağdaş insanlar ortaya çıkmaktadır.²⁹ Çünkü bu dönemde, geleneksellik bağlamını önceleyen aileden ve ilk dönem dini eğitim veren kurumlardan edinilen dinsel bilgi ve değerler, dönüşen bilgi edinme sürecinde yeniden gözden geçirilmek suretiyle kontrol edilmekte ve yeni değerler eskiler üzerinde önemli bir baskı kurmaktadır. Otoriteyle girdiği bireysel mücadelede genç, din ve dini değerlere ilişkin baskın bir sorgulama sürecine girmekte, yeni ve kendine özgü bireyselleştirilmiş bir değer algısını öne çıkarmaktadır. Burada karşısına, planlı bir biçimde düzenlenmiş formal eğitim kurumlarıyla birlikte informal eğitim veren araçlar da çıkmaktadır.³⁰ Günümüzde bu

²⁶ Hilal Kuz, “Geleneksel Dünyadan Modern Dünyaya Geçişte Değişen Kimlik Algısı”, *Liseler Aydınlarını Tanıyor Projesi” Bildirileri, Kavramlarla Okumak Düşünmek Yazmak*, haz. Bayram Kök (Eskişehir: b.y.), 5-6.

²⁷ Manço, “Küreselleşme Bağlamında Gençlik ve Kimlik”, 297-299.

²⁸ Mustafa Aydın, “Gençliğin Değer Algısı: Konya Örneği”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1/3 (Temmuz 2003), 129.

²⁹ Kuz, *Geleneksel Dünyadan Modern Dünyaya Geçişte Değişen Kimlik Algısı*, 7.

³⁰ Bayramali Nazıroğlu, “Medya Okuryazarlığının Gençliğin Dini Formasyonunu Geliştirme İmkânı”, (ed.) Bekir Şişman-Muhittin Düzenli, *Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongre II* (16-18 Mayıs 2014), 157-158.

informal eğitim araçlarının en baskın olanı ise kuşkusuz kitle iletişimin amiral gemisi medyadır.

2. 2. Digital Evren/Sanal Dünya: Küresel Tutumlar

Günümüz gençliğinin zihni, beyni ve algısı, medya, reklam ve gündelik kullandığı dijital iletişim araçları tarafından şekillenmektedir. Tüm dünyada neredeyse aynı formlar ve simge ve sembollerle tasarlanmış reklamlar belleklerine işlenmekte, gençler aynı tür cep telefonları, bilgisayarlar ya da sosyal medya araçlarını kullanmaktadırlar. Gençler kendilerini ve psikolojik durumlarını bile aynı okuma biçimleriyle ifade etmektedirler.³¹ Bu durum, modernitenin yeni bir görünümü olarak küreselleşmenin, toplumsal yaşamın tüm alanlarını standartlaştıran işlevini de ifade etmektedir. Nitekim küreselleşme, bu anlamda kültürü de standartlaşmaya zorlamakta, küresel düzeyde toplumsal değişim ortamının hazırlanmasını sağlayan dijital çağın sundukları ise, kültürel küreselleşmenin itici gücünü oluşturmaktadır. Bilgisayar, cep telefonu ve tablet gibi teknolojiyi ileri düzeyde kullanan ve dijital yaşamı simgeleyen araçlar, internet alt yapısını kullanmak suretiyle kültürler arasında geçişkenliği sağlayan “kültürel ağ toplumu”nu inşa etmektedir.³²

Modernliğin ve dijital evrenin etkili silahı medya, kitlelerin yönlendirilmesinde ve yönetme işinde önemli bir rol oynamaktadır. Toplumu yönlendiren enstrümanlar, modernizmin etkili araçları olarak sosyal hayatta yer bulmaktadır. Birçok toplum, modernizmin cezbedici yönlerine ve çıktıklarına özendirilmek suretiyle bir değişime zorlanmaktadır. Cazip araçlarla kitleleri muhatap alan kitle iletişim araçları, bu kesimlerin modernizmi tanıyarak benimsemesinde önemli roller oynamaktadır. Yaşam alanında bile gösterişli tefrişatlar, çekici mutfaklar, aykırı yemekler, lüks binekler, pahalı kıyafetler, renkli hayatlar, özel uğraş kampanyaları, modernlik adına medyada kullanılan unsurlar³³, bu kuşatmanın görüngülerini oluşturmaktadır. Medya, insanların yaşamına girdiği günden beri, bütün yeniliklerde olduğu gibi modernizmin de sözcülüğünü yapmakta, modernizmin gereklerini, cezbedici yönlerini ve her tür bağlayıcı şartlarını kitlelere aktararak benimsetmektedir.³⁴

Dijital evren, gençlere bir özgürlük alanı sunmakta, gerçek hayatta kullanmadıkları dili internette sanal ilişkilerde, görüşmelerde, konuşmalarda kullanabilmektedirler. Gündelik yaşamda etik sınırlardan, sosyal kurallardan dolayı gerçekleştiremedikleri davranışları dijital dünyada özgür bir şekilde gerçekleştirirken, dijital yaşamda mevcut her tür gayri ahlaki kültürün aktörü olabilmektedirler; bedenlerini afişe edebilmekte,

³¹ Manço, “Küreselleşme Bağlamında Gençlik ve Kimlik”, 297.

³² Haluk Ölçekçi, “Dijital İletişim ve Küresel Kültürel Etkileşimin Homojenleşme, Kutuplaşma ve Melezleşme Süreçleri”, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi* 50 (Bahar 2020), 146.

³³ Sedat Cerci, “Modernleşme Sürecinde Medyanın Rolü: Yaklaşımların Sınırlanması Sorunu”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 1/2 (2012), 14-17.

³⁴ Cerci, “Modernleşme Sürecinde Medyanın Rolü: Yaklaşımların Sınırlanması Sorunu”, 19.

sanal cemaate ya da etkileşim halinde olduğu herkese sergileyebilmekte, hatta pazarlayabilmektedir.³⁵ Nitekim son dönemde daha da hızlı bir biçimde yozlaşan cinsellik duygusunun, gençlik ve gençlik kimliği için büyük bir tehlike oluşturduğu söylenebilir. Cinselliğe dair özgürlük konusunu işleyen kimi medyatik unsurlar müstehcenlik içeren görüntülerle en çok da cinsellikle ilgili programlar yapmaktadır. Yürütülmekte olan cinselliğe özgürlük talep eden propagandaların sonucunda toplumda gayri ahlaki ilişkiler, fuhuş, sapkın cinsel davranışlar genç nesli önemli ölçüde tehdit etmektedir. Bunun sonucunda da ebeveynlik talebi olmayan, popüler olarak adlandırılan kişiler aile kurmanın ötesinde özgür yaşamlarla öne çıkmaktadır. Medya ise beyinleri etkileyecek bu tür yozlaşmış davranışlara özendirilmekte, paparazzi, televole gibi programlar, dizilerde dikkat çeken içkili alemlerli yaşantı örnekleri ahlaki yapıyı dejenere etmektedir.³⁶ Tatlıhoğlu ve Demirel tarafından yapılan ve aynı sonuca işaret eden psikolojik bir analize göre, modern dönemde gençler, hedonist duyguları çağrıştıran çok daha fazla şeye sahip olma, güç kazanma, haz elde hirsına kapılarak yaşamın gerçek anlam ve amacından sapmaktadırlar. Bu da birçok ruhsal soruna yol açan ahlaki problemlere işaret etmektedir.³⁷

Dijital Dünya ülkemiz gençliğinin, geçmişten gelen alışlagelmiş geleneksel ve rutin davranışlarının, mazbut, özgeci ve kanaatkar değerler üzerine kurulu yapısını da etkilemektedir. Modern zamanlarda, modern kültürle birlikte geçmişten bu yana gelenekselleştirilmiş bastırılan umutların, genç kuşaklar üzerinden tekrar canlandırılmakta olduğu söylenebilir. Medyanın iştahını kabartan şeyin bu ertelenen umutlar, özlemler ve kompleksif davranışlar olduğu da iddia edilebilir. Dünya, tüm TV kanallarının hedef kitlesidir. Bu anlamda Doğan'ın, Amerikan Dallas dizisi örneği dikkate değerdir. Dallas dizisi, 1970'li yıllarda yozlaşmış, fakat uzun soluklu mecrasından sonra kaybolurken, yerli diziler onun izinden gidercesine aynı mecra yerleşmişlerdir. Hatta yerli yapımların çekim alanında hayalle gerçek arasındaki mesafe de biraz daha kısalmış görünmektedir. Ekranların, örnek davranışı simgeleyen performanslar yerine şansı ve dansı; çağın teknolojik gelişmeleri, bilgi ve beceri yerine popstar gibi popülerliği çağrıştıran kapasiteleri vurgulaması, Dallas ahlak değerlerinin önemli ölçüde başarıya ulaştığını göstermektedir. Benzer şekilde parlak sahne ışıklarının gölgesinde yapay yaşamlarda çaba sarf etmeden gelecek arayan gençlerin ortalama aile ortamlarında ortaya çıkan kültürel şoklar önemli seviyelere çıkmaktadır.³⁸ Aynı şekilde Nike, Adidas gibi giyim markalarıyla, Coca Cola, Pepsi gibi içecek markalarıyla, Burger King, McDonalds

³⁵ Okumuş, "Modern Toplumda Ahlak ve Gençlik", 92.

³⁶ Metin Alpaslan, "Geleceği İnşa Misyonu ve Kendini Arayan Gençlik", *Umran Dergisi* (Temmuz 2005), 36-37.

³⁷ Nuri Demirel-Kasım Tatlıhoğlu, "Küreselleşme Sürecinde Birey ve Toplum İlişkisinin Değerler Bağlamında Değerlendirilmesi", *Değerler İnşası; Referans Değerler, Kurumlar, Kişiler*, ed. İhsan Toy (İstanbul: TASAM Yayınları, 2020), 95.

³⁸ Doğan, "Türkiye'deki Gençlik Sorunlarının Eğitim Sosyoloji Açısından Bir Değerlendirme Denemesi", 290-291.

gibi fast food markalarıyla, iPhone, Samsung gibi iletişim markalarıyla, Lenovo, Casper, Apple gibi bilgisayar markalarıyla ve evdeki ve ev dışındaki yaşamın her alanına herkesçe bilinen markalarla nüfuz eden küresel metalar, gençliğin kültürünü de metalaştırırken, geleneksellik içeren değerlerle kültürel ve küresel gelişmeler melez oluşumlara yol vermektedir. Kuşkusuz bu oluşumların itici gücü olan kültürel ve küresel gelişmelerin Batı merkezli olduğu vurgulanmalıdır. “Küreselleşmeyle birlikte, kültürel ortaklıklar ideolojik farklılıkları yok etmekte ve kıtaları yakınlaştırmaktadır. Konuyu, bir bilgi ya da haberin birey veya toplumda oluşturduğu algı ve etkileri vurgulamak suretiyle günümüz dünyasında hakikatin önemsizleştiğini ifade eden *post-truth* paradigma ekseninde ortaya çıkan değişimler bağlamında ele alan Yamaç’a göre, Batı kültürü, Batı tarzı ve alışkanlıkları küresel ölçekte giderek popüler hale gelmektedir. Bu süreç ise, etnik ve dinsel terimlerle anlatılan etkisiz kimlikleri, küresele entegre etmek suretiyle melez kimliklere dönüştürmektedir. Dolayısıyla küreselleşmenin bu tarz melezleşmede rolü büyüktür”.³⁹

Ülkemizde de melezlik görüntüsü veren bir kültür yapısından bahsedilebilir. Bu kültürde kendine güvenen, kendisini daha güçlü hisseden bir gençlik inşasına imkan verdiği iddiası da dikkate değerdir. Buna göre, bireyin, özgürlüğünü sosyal alanda sergileyebileceği özgürlük olarak algılaması, hem kişisel hem de kurumsal davranış ve tutumlar gösterebilen bir gençlik olgusu ortaya çıkarmaktadır. Bununla birlikte bu iddia gençlikle başlayan, orta yaş ve ileri yaş olgunluk dönemlerini içeren bir kimlik sergileme sürecine işaret etmektedir. Bir başka deyişle, gençler çocukluğu geride bırakırken, birçok genç grup içerisinde yer bulabilmekte, türlü yeni yetme grup kimliklerini tecrübe etmektedir. Sonuç olarak, daha statik genç kuşaklarla yaşamış olan ve modern gençlere göre daha hareketli ve renkli zevk, heyecan ve haz kalıpları ile beraber orta yaşa geçiş evresi başlamaktadır. Modern şartlarda gençlik kimliği sürekli bir devinim içerisinde. Gençler kültürler arasında rahatlıkla hareket edebilmekte, başka kategorik özellikler içeren her şeyi birbirine uydurabilmektedirler. Söz gelimi, modern hayatta son derece başka dinleyici kitlesine sahip olan pop, rap, caz gibi müzik türleri ile klasik müzik, çağdaş müzik türleri modern şartlarda bir araya gelebilmekte⁴⁰, genç birey, bu farklı kulvarlarda ve birbirinden farklı tarzlardaki müzik biçimlerinin tamamıyla ilgili olabilmektedir.

2. 3. Popüler Kültür: Yaşamın Cezbedici ve Keyif Verici Yönü

Genel olarak; “halk kesimlerinin haricinde veya üzerinde olanlar tarafından üretilen her bir şey”i anlatan popüler kültür de, dijital evren coğrafyasının yeşerttiği kültür unsuru olarak “halka ait” oları ifade eder. Bununla birlikte popüler kültür, günümüzde özellikle

³⁹ Muhammed Yamaç, “Post-Truth Paradigma ve Medeniyetler Çatışması Tezi Bağlamında Batı ve İslâm Medeniyeti”, *GAB AKADEMİ* 1/1 (Aralık 2021), 48, 57.

⁴⁰ Tarık Yazar vd., “Kültürel Göstergeler Olarak Global Markaların Kitle Kültürü ve Kitle İletişim Boyutu”, 211; ayrıca bk. Mustafa Tekin, “Değişen Dindarlığın Dünyevileşme Boyutu”, *Eskiyeni* 10 (2008), 17-18.

“tüketim” toplumunun ayrılmaz bir parçası ve kitleleri peşinden koşturan son derece etkin bir unsuru haline gelmiştir. Farklı türlerde oluşturulan ve piyasaya sürülen popüler kültüre en çok rağbet edenler, yine yeni arayışlarla kimlik edinimi içerisindeki gençlerdir. Genç kesim, bilerek ya da bilmeden popüler kültüre angaje olmak suretiyle sosyolojik, psikolojik ve iktisadi nedenlerle popüler alana yönelebilmektedirler. Bu popülerlik, homojen bir kültür yoğunluğu ve biraz da yozlaşmayla gençlerin öz kültürlerinden kopmalarına neden olmaktadır. Bu kopuş ise, milletin gelenekten gelen ve onu kendi nevi şahsına münhasır kılan değerlerin tecrübe edilerek gelecek kuşaklara aktarılması gerekliliğini baltalamaktadır.⁴¹

Kimlik konusuna dolaysız ve çoğunlukla da olumsuz yansıyan popüler kültüre dair izlenim ve tecrübeler, başka bir insan tipi oluşturmak gibi bir sonuç da doğurmaktadır. Bu, toplumsal hayat, psikolojik çerçeve ve kültürel etkileşim evrelerini içeren bir süreç olup her şeyden önce zihinsel bir sorundur. Bu platformun günümüz kavram dünyasındaki karşılığı ise, bu günün dünyasındaki en gözde kavramlar olan liberal düşünce, özgürlük, insan hak ve hürriyetleri kavramlarının da kendi çerçevelerinde bir anlama bürünmeleri ve bu platformun yeni bir zihin alanı oluşturmasıdır. Nitekim küresel kültür tecrübelerine yüklenen önem ve cezbedicilik, toplumdaki ve bireydeki değişimlere yeni bir anlam yükleme ve onları yeniden tanımlama uğraşından kaynaklanmaktadır. Bu yeni alan her şeyi bireyin ya da bireylerin bakış açılarına göre biçimlendirdiği gibi, gençlerin kendilerini tanımlama ve anlamlandırmalarında en başat belirleyici unsur olarak kimlikleri de belirsizleştirmekte⁴², doğal olarak da gencin öz kimliğinden uzaklaşarak melez bir kimliğe bürünmesine neden olmaktadır. Bu melez kimliği kimliksizlikten ayırmak her geçen zaman zarfında daha da zorlaşmakta, böylece genç hayatını başkalarına benzemek suretiyle yaşama başka birinin gözüyle bakarak kimlik sorunları yaşayabilmektedir. Medya ve kitle iletişim araçlarıyla “modern” olmak popüler hale gelirken, gençler buna alışmakta ve bunun dışında kalmayı dışlanma ve gericilik olarak görmektedir. Popüler kültürle birlikte bütün ahlaki değerler, gelenekler ve geleneksel kültür ortadan kalkarak, yaratılan kültürün ya da kültürsüz kişiliğin bir unsuru haline gelmekte, kimliği belirleyen geleneksel yaşam biçimleri etkisizleşmektedir. Kuşkusuz popüler kültür sistemi, hedef kitle olarak gençleri bu tercihler arasında bırakmakta ve birini seçmeye yönlendirmektedir.⁴³

Fakat her şekilde küreselliğin dolayısıyla modernitenin dayattığı kalıpların gençte meydana getirdiği kültürel bir yıkım söz konusu olmaktadır. Bu yıkım, doğal olarak kültürün içinde barındırdığı ve kimliği meydana getiren bileşenlere de etki etmekte ve bir kayba neden olmaktadır. Son iki yüz yılda ülkemiz çok radikal sosyal ve kültürel

⁴¹ Yılmaz, Popüler Kültür ve Popüler Kültürün Gençlikte Kimlik Oluşumuna Etkisi, 143.

⁴² Abdurrahman Babacan, “Siyaset, Postmodern Kimlik ve Gençlik”, *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 6/1 (Mart 2018), 214-215.

⁴³ Yılmaz, “Popüler Kültür ve Popüler Kültürün Gençlikte Kimlik Oluşumuna Etkisi”, 153.

değişimler tecrübe etmiştir. Tüm geleneksel yapı ve sistemleri içeren bu dönüşüm, anomi ve çatışma ortamlarını da beraberinde sürüklemiştir. Toplumun değişen düzeni ile birlikte kendilerinden beklenen farklı roller ve bu değişime uygun şekilde değişmekle yükümlü tutulan gençler, psikolojik baskılarla kimlik arayışlarını devam ettirmek zorunda kalmışlardır. Kaçınılmaz olarak bu kaos, gençlik kimliğinin en temel belirleyicisi olarak dini anlamlandırmalara da yansımaktadır. Bu süreçte genç birey, değeri ve ideali itibarsızlaştırma eğilimi içerisinde, günlük meşgaleler ve hazlarla vakit harcayan, her haliyle yabancılaşmış bir birey haline gelmektedir. Daha da önemlisi dini inanç ve değerlerin gençlerin yaşamında çok da fazla öneminin ve etkisinin kalmadığını söylemek de mümkün görünmekte⁴⁴, Müslüman genç tanımı yerine, suni de olsa modern genç tanımını benimsemiş, “çağa ayak uydurma” baskısının zorunlu sonucu olabilmektedir.

3. Gençlik Kimliğinde Melez Kolaj: Küyerel Etkiler

İlk kez Robertson tarafından Japon mutfağı ile ilgili olarak kullanılan küyerelleşme tabiri, lokal tadlara ve niteliklere sahip çok fazla toplumsal aparatı açıklama iddiasındadır. Bir açıklama şekli olarak küyerelleştirme ve küre-yerel, küresel olanla yerel olanı bütünleştirmek ve harmanlamaya dönük bir süreçtir. Ya da küyerelleşme, küresel ekonomik pazar için sunulan değerlerin ya da hizmetlerin yerele ait kültüre aktarılarak uyarlanmasıdır. Gerek küyerelleşme gerekse küyerelleştirme muhtevasında gerçeği yansıtan bir yerel olma sistemi içerirken⁴⁵ söz konusu şeyin küresel ile olan ilişkisine atıfta bulunur. Orjinal kullanımının yanı sıra çok geçmeden sosyal bilimlerde de kullanılmaya başlayan küyerelleş(tir)menin, ülkemiz gençliğinin kimlik edinmesinde iç ve dış dinamiklerin melez ve harmansı görünümüleri itibariyle konumuzla ilgili olduğu söylenebilir. Ülkemizde genç kimliğin inşa sürecinde kültürleşmenin yerli dinamikleriyle küresel dinamiklerinin etkileşimli yer alması ve birbirlerini izole etmeden at başı giden bir etkinliğe sahip olması, birçok sosyal kategoriye açıklamada birlikte anılmalarını mümkün kılmaktadır. Bu anlamda genç kimliğin inşası, bir yandan yerli dinamiğe sahip çıkarken, bir yandan küreselliğin etkisinde kalmakta, diğer yandan ise kolaj bir görünüm sergilemekle farklı kimlikler etrafında şekillenen oldukça melez bir yapı arz etmektedir. Nitekim Bayhan tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan araştırmadan çıkan sonucun gösterdiği gibi, küreselleşmeyle birlikte modern dönemde, gencin kimliğinin çoklu kimlikler etrafında şekillendiğini göstermektedir. Bir başka deyişle melezliğe karşılık gelen bir eğilim söz konusu olmaktadır.⁴⁶

Yerellekle küreselliğin beslendiği kültürel alanları iç ve dış dinamikler olarak belirlemek mümkündür. Bunlardan yerli kültürü, gençlik kimliği üzerinde baskın bir

⁴⁴ Hökelekli, “Gençlik ve Din”, 14-15.

⁴⁵ Habibul Haque Khondker, “Küreselleşme Yerine Küyerelleşme: Sosyolojik Bir Kavramın Değerlendirilmesi”, çev. İrem Tükel, *Sosyoloji Dergisi/Journal of Sociology* 28 (2013), 180 vd.

⁴⁶ Vehbi Bayhan, “Gençlik ve Postmodern Kimlik Örüntüleri Üniversite Gençliğinin Sosyolojik Profili (İnönü Üniversitesi Uygulaması)”, *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 1/1(2013), 139.

unsur olarak dikte eden ve onun üzerine kondurma mücadelesi veren geleneksel olarak birincil çevre ve daha da önemlisi önceki kuşak ya da kuşaklardır. Fakat önemli bir olgudur ki, her genç kuşak küyerelliği çağırıştırır biçimde kendisinden önceki kuşağın kültürünü ve içselleştirdiği değerlerini ne tam olarak kabul etmekte ne de tam olarak reddetmekte, aksine onları zamanın eğilimleri ve gereklilikleriyle harmanlayarak yeniden üretime tabi tutmaktadır.⁴⁷ Aynı şekilde küresel etkiyi mas edebilmenin imkanı ile az ya da çok dine bağlılık sergilemenin sorunu da göz ardı edilmemelidir. Bu gerçeğin genç kimliğinin zorlu bir kimlik gelişimi sergilemesine neden olduğu söylenebilir. Birincil çevrenin özellikle aile kategorisinin kültürel bağlılık üzerindeki domine edici tavrı, orta vadede gençlik üzerinde yalnızca geleneksel değerlerin benimsenip tecrübe edilmesinde değil, gencin çocukluğunu yaşadığı ve teneffüs ettiği geleneksel unsurlardan ve alıştığı rutin koşullardan vazgeçişini de zorlaştırmaktadır. Bu, gencin ailelerini bırakma ve alışkanlıklarının terki konusunda zorlandığı, gelecek konusunda duyduğu kaygıyı tolere etme eğilimini de gösterir. Diğer yandan genç, küreselliğin etkisinde modern yaşamın sunularından vazgeçememekte, dahası örneğin marka takıntısı, moda takibi gibi eğilimlerle kimliğinin inşasında kendisini ifade edebileceğini düşündüğü alanlarda davranışsal beklentiler içerisine girmektedir.

Küreselleşme olgusu karşıt kültürleri ifade eden Doğu ile Batı farklılığını belirsiz hale getirmiştir. Geleneksel kültürle küresel kültürün harmanlanmış pratiğinin küyerel bir kimlik kolajı oluşturduğu ülkemiz özeli, sosyal değişimin hızlı bir ivmeyle tecrübe edildiği, farklı görünümelerde fakat yetkin bir entelektüel kesime sahip, modernlik taraftarı bir gençlik nosyonuna açıkken, eş zamanlı olarak yaşa bağlı geleneksellikleri de koruma uğraşı vermekte⁴⁸, ortaya ise renkli bir melezlik çıkmaktadır. Modernizm karşıtı olarak görülen İslamcı gençliği de bu kategoride görmek imkansız değildir. Tepkisel olarak İslami hayat tarzını ortaya koymaya çalışmakla birlikte kendisini İslamcı olarak tanımlayan gençlik de zamanla modernizmle uzlaşmaya girmektedir. Paralel biçimde İslamcı ya da İslami gençlik de kendisini popülist çarklara teslim etmektedir. Uzun pardösüleri tercih eden genç kızlar, renkli eşarplara, ceket ve pantolonlara geçiş yapmakta; kaside, ilahi, ezgi ve marşlarla sanat anlayışına eklemeler yapan gençler, ileriki zamanda pop starları ya da Batı tarzı diğer müzik akımlarını dinlemeye başlamaktadırlar.⁴⁹

Bir bakıma gençler, içselleştirmekte sorun yaşadıkları geleneksel değerlerin istemli ya da istem dışı bir biçimde yaşam biçimlerinde veya en azından vicdanlarında yaşamasına izin vermektedirler. Yavuzer'in din ve dini kurallar bütünüünün uygulanmasına ya da dinin normatif yönünün yaşamın pratik aşamasında üniversite

⁴⁷ Özpolat, "Postmodern Bir Sosyalleşme Mecrası Olarak Sosyal Medya ve Gençlik", 46.

⁴⁸ Mustafa Kemal Şan-Handan Akyiğit, "Türkiye'de Gençlerin Kimlik Söylemlerinin Tarihsel Süreçte İnşası, (ed.) Bekir Şişman-Muhittin Düzenli, *Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongre II* (16-18 Mayıs 2014), 550-551.

⁴⁹ Ahmet Dağ, "Sokaktaki Mekankolik: Gençlik", *Umrans Dergisi* (Temmuz 2005), 41.

gençliği üzerinde ne denli etkili olduğuna ilişkin yaptığı araştırma bu konuda dikkate değer sonuçlar vermektedir. Sözelimi üniversite öğrencileri, “kızlı erkekli aynı ortamda yaşamaya nasıl baktıkları” sorusuna yaklaşık üçte iki oranında bir çoğunlukla, birlikte yaşamaya sıcak bakmadıklarını; “din kurallarının hayattan keyif almaya engel teşkil edip etmediği” sorusuna, yüzde 85’lerde bir oran engel olmadığını beyan etmiştir. Aynı gençlerin yaklaşık yüzde 70’i ramazan orucunu tutarken, gençlerin üçte ikiye yakın oranı, “eşinin dindar olmasının dikkat ettiği özelliklerden” olduğunu ifade etmişlerdir. “Arkadaşlarımın dindar olmasını tercih ederim” önermesi ise, gençlik kimliğinin küresel değerlerin ne denli etkisi altında olduğunu, bununla birlikte maddi ve manevi yaşam arasında denge anlayışını ve yaşadığı gel gitleri göstermesi açısından önem arz etmektedir. Nitekim bu soruya verilen cevaplar hemen hemen eşit bir oranlamaya karşılık gelmektedir. Bu oranlama gençlerin arkadaş seçiminde dindarlığı kuvvetli bir tercih nedeni olarak kabul etmediklerini göstermesi açısından önemlidir.⁵⁰

Benzer biçimde Bayhan’ın gerçekleştirdiği “evlilik öncesi flört ile cinsel ilişkinin” sorgulandığı araştırmada da aynı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Yani ülkemizde evlilikten önce cinselliği gençlerin yaklaşık yüzde 76’sı tasvip etmemektedir. Aynı şekilde gençlerin büyük bir kesiminin “evlilik öncesinde kadın ve erkeğin beraber yaşama düşüncesine” sıcak bakmadıkları anlaşılmaktadır.⁵¹ Dolayısıyla gençlerin dini yönelimlerinde, “dinin normatif yönü”nün küçümsenemeyecek ölçüde bir hassasiyetle dikkate alındığı görülmektedir. Bunun görünen nedenini de, küresellik ekseninde değişen toplumsal şartlara göre bazı değişikliklerin kaçınılmaz olduğunda aramalıdır. Bir başka deyişle esasen gençliği temsil eden ruh, dine uzak olmamanın yanı sıra dinle birçok açıdan ilgili ve ilişkilidir.⁵² Bayhan’ın araştırması da içselleştirilememiş dini değerlerin yaşama müdahalesinin çok fazla istenmemesine rağmen, din normlarının hassasiyetle korunduğunu gösteren benzer sonuçlara ulaşması bakımından önemli görülebilir.

4. Dini Sosyolojik Sorunlar, Tartışma Alanları ve Öneriler

Ülkemiz, milenyumun ilk diliminde, 1996 ile 2010 yılları arasında doğan ve bugün ergenlik dönemini yaşayan ve gençliğe ilk adımı atmış çocuklarla, daha üst yaş grubu gençleri temsil eden ve adına Z kuşağı da denen yeni filizlenen bir gençliği tecrübe etmektedir. 2011 yılından sonra doğanları kapsayan Alfa kuşağı ise, neredeyse ellerinde tablet ve bilgisayarlarla doğmuş, sanal gerçekliği çok küçük yaşlarda tecrübe etmiş bir kitleyi oluşturur.⁵³ Bu kuşak konumuz dışında olmakla birlikte, toplumumuz Z kuşağı gençliğinin kimlik edinme gerçeğiyle karşı karşıyadır. Bununla birlikte bu kuşak gençliği, yalnızca internet mecrasında ve sosyal ağlardaki ilgi ve yetkinlikleriyle tanımlamak,

⁵⁰ Hasan Yavuzer vd., “Üniversite Gençliğinin Din Algısı (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Örneği)”, *Millî Kültür Araştırmaları Dergisi* 2/2 (Aralık 2018), 29-32.

⁵¹ Bayhan, “Gençlik ve Postmodern Kimlik Örüntüleri Üniversite Gençliğinin Sosyolojik Profili (İnönü Üniversitesi Uygulaması)”, 151-152.

⁵² Hökelekli, “Gençlik ve Din”, 16.

⁵³ Bülent Ay. “21. Yüzyılın Kullanıcı Profili: Y – Z Ve Alfa Kuşağı” (Erişim 19 Ekim 2022).

ülkemiz gençliğinin kimlik ediniminde içinde bulunduğu koşulların anlaşılması için yeterli değildir. Kuşkusuz bu süreçleri anlayabilmenin yolu, hedonizmi de içeren çok yönlü etkenleri göz ardı etmeksizin daha derinliğine ve gençliği etkileyen dinamikleri çoklu bileşenleriyle ele almaktan geçmektedir. Malkoç'un, "gençlerin farklı kültürel ve insansı niteliklerine bağlı olarak ruh hallerinin ve hazzı eğilimlerinin de kimlik edinimleri üzerinde etkin olduğu"⁵⁴ kanaati dikkate alınmalıdır. Bir bilinç hali olarak hırs, tutku, şehvet hisleri ile dünyevi olana meylederek ahiret temasının ötelenmesi dolayısıyla ahlaki yozlaşmayı doğuran bu eğilimler, gençleri, bu eğilimlerin tatmini ile ilgili olarak gayr-i meşru arayışlara itmekte⁵⁵, nihai süreçte gayri meşruluğu meşrulaştırmaktadır.

Fakat belki de en önemli sorun, gençlik kimliğinin inşa sürecinde devreye giren belirleyici aktörlerle sürecin zorlu bir döneme işaret etmesi meselesidir. Gencin ne olması ve nasıl olması gerektiğine ilişkin kendisinde yetki gören ebeveyn, birincil yakınlar, okul ortamı ve diğer bir kısım yetişkinler sürecin en etkin aktörleri olarak devreye girmektedir. Çelik'in vurguladığı gibi gençlerin, güvenilmeyen, yüksek bir yanlış yapma potansiyeline sahip, toplum kurallarını tam olarak içselleştirememiş olduklarına ilişkin inanç, sayılan unsurların genç üzerinde baskı kurmasına neden olmakta ve genç hakkında karar inisiyatifi bu yetişkinlerce kullanılmaktadır.⁵⁶ Fakat kabul edilmelidir ki, bu süreçte günümüz gençlerinin tanıştığı modern araçlar ve yaşam tarzı, geleneksellik çizgisini aşmakla birlikte, kimi hususlarda gençlere ümit de vermektedir. Gençler, modernitenin ve bununla ilintili olarak bilişim ağının ve sosyal medya araçlarının da etkisiyle yaşlılardan daha aktif, bilgi sahibi, aktüel sorgulayan, diyalog kurabilen, özgürlük taraftarı olabilmektedirler.⁵⁷

Sosyal ağlarla ilgili donanımlar ve yetenekler, gençlerin kendilerinin dışındaki dünyayı tanımaları ve dünyaya entegre olmaları hususunda önemli bir açılım sağlarken, bir sorunsal olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bu durum ülkemizde son dönemlerde gençler üzerinden ateşlenen problemlerin temeline işaret etmektedir. Gençlerin yüksek teknolojinin kazanımlarıyla elde ettikleri, gördükleri ve tecrübe ettikleri ile yaşadıkları ve ait oldukları hayatın koşulları arasında var olan büyük boşluk, ülkemiz gençliğinin son dönemde yaşadığı sorunların nirengi noktasını teşkil etmektedir.⁵⁸ Gençler ise, önceki kuşakların çözümlenmeye yanaşmadığı bu boşlukların bedelini üstlenmek yerine, bu boşluklara zemin hazırlayan bütün varyantları kabul etmemeyi tercih etmekte, ortaya çıkan tüm denklemleri reddetmeyi yeğlemektedirler. Sözgelimi kamu araçlarında gençlerin cep telefonlarıyla sürekli meşgul olmalarının nedeninin bu olduğu

⁵⁴ Mehmet Malkoç, "Gençliği Dini Değerlerden Uzaklaştıran Sebepler", *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/16 (2019), 255.

⁵⁵ H. Mehmet Soysaldı, "Günümüz Gençlerinin İnanç Problemleri", *H. Peygamber ve Gençlik Sorunları*, ed. Mehmet Bayyigit vd., (Konya: Palet Yayınları, 2019), 48.

⁵⁶ Çelik, "Genç Olmak Zor İş: Türkiye'de Genç Olmayı Etkileyen Bazı Unsurlar", 37-38.

⁵⁷ Özpolat, "Postmodern Bir Sosyalleşme Mecrası Olarak Sosyal Medya ve Gençlik", 53.

⁵⁸ Doğan, "Türkiye'deki Gençlik Sorunlarının Eğitim Sosyoloji Açısından Bir Değerlendirme Denemesi", 292.

düşünülebilir. Fakat burada önemli bir durum ortaya çıkmaktadır. Çünkü mutlaka devam ettirilmesi gereken “vatan” ve “vatan sevgisi” gibi kimi değerler söz konusudur. Yeni kuşaklarla örneğin “şehitlik”le ilgili söz sarf edildiğinde gençlerin toplumun yüce değer olarak kabul ettiği bu kavramı sosyal yaşamın marjında, geçerli ve anlaşılır bulmadıklarına tesadüf edilmekte, hatta toplumsal birikimlere dair bazı gerçekleri şiddet içerikli ve tehlikeli bulduklarına rastlanabilmektedir. Bu ve benzeri konularda gençlerin cevaplarına yansıyan görüşlerinin nedeni, yetişkinlerin sosyal gerçeklere ilişkin lakaydi tavırları, onları geçiştirmeleri ve onlarla yeterince zaman geçirmemeleri olabilir.⁵⁹ Kültürel diyebileceğimiz bir boşluğa neden olabilecek bu durum, günümüz ve gelecek gençliğinin kendi kültürüne olan mesafesinin görülmesine de olanak sağlamaktadır. Dört bir yandan kültür varyantlarıyla kuşatılmış olan gençler, hâkim kültürün etkisi altında öz kültürlerinin farkına varabilmektedirler.⁶⁰

Nitekim gençlik, aynı zamanda ülke kültürünün de temsilcisi ve toplumsal bir gerçeklik olarak toplumun karar mekanizmalarında etkin olma durumundadır. Toplumun binlerce yıl içerisinde oluşturduğu kültürünü top yekün değişime tabi tutmak kolay gibi görünmese de, genç neslin bahsedilen davranışlar ölçüsünde toplumsal bağlarından koparılması, bir kültürün bir nesille etkisiz hale gelmesi ve yerine yeni fakat çok da yerli olmayan bir kültürün inşa edilmesi anlamına gelebilir ki bu da toplum değerlerinin yaşatılması adına son derece risk teşkil eden bir durumdur.⁶¹ Dolayısıyla ülkemiz gençliğinin kültür değerleri dejenerasyon aparatlarından kendi içsel araçlarıyla yalıtılmalı ve istedik, tatmin edici kalıplarla tasarlanmalıdır. Aynı şekilde genç kimlik inşasına ilişkin bütün bu olumsuzlukları tolere etmenin ve uygun bir biçimle olumlu bakış açısı geliştirmenin imkanlarının neler olduğu büyük önem arz etmektedir. Bu konuda Yılmaz’ın, “bunun için genci önceleyen ve aileden başlamak suretiyle genci çevreleyen tüm bireysel ya da kurumsal bileşenlerin müştereken üretebileceği bir çözüm önerisinin, popüler kültüre alternatif olarak halk kültürüne yeniden dönüşü sağlayabileceği yargısı önemli görünmektedir. Buna göre gençlerin istedikleri var olma ve fark edilme çabaları iyi incelenmeli, sorunun kökenine inilerek kalıcı ve uzun soluklu çözümler üretilmelidir. Bu amaçla kültürün milli görünüşleri politik bir anlayışla planlanmalı ve tüm bileşenler ortak paydada buluşabilmelidir. Kuşkusuz önemi yadsınamayacak olan değerler eğitimi ön planda tutulmalı ve eş zamanlı olarak gençlerin bilimsel düşünen, eleştirel bakabilen ve sentez kabiliyetiyle donanımlı olmaları sağlanmalıdır”.⁶²

Burada değerler eğitimi ve bu eğitimin formasyon nitelikleri için ayrı bir başlık atılmalıdır. Çünkü kimlik inşasının ve problemlerin hallinin en önemli parametresinin

⁵⁹ Özdemir, “Global Gençlik ve Benlik Sorunsalı”, 318-319.

⁶⁰ Eker vd., “Genç Kültür İle Gençlik Kültürü Etkileşimi: Kültür Savaşlarının Tutsak Gönüllüleri”, 19

⁶¹ Ali Seylan-Engin Güney, “Yeni Medya-İdeoloji İlişkisinde, Küresel Görsel Kültür ve Genç Kitle”, (ed.) Bekir Şişman-Muhittin Düzenli, *Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongre II* (16-18 Mayıs 2014), 33.

⁶² Yılmaz, “Popüler Kültür ve Popüler Kültürün Gençlikte Kimlik Oluşumuna Etkisi”, 153.

değerler olduğu söylenebilir. Bununla birlikte değerlerin edinimi meselesinde gençleri belki de en çok etkisi altına alan konuların başında, dindarların ve din adamlarının tutum ve tavırlarını saymak mümkündür. Bu nedenle gençlik döneminin ilerleyen anlarında genç, çocukluğundan bu yana kendisine verilen dini eğitimi ve din algısını tümüyle alabildiği gibi, konular arasında yaptığı seçimle kimi konuları kabul etmekte, kimilerini ise reddedebilmekte belki de inkar edebilmektedir. Bireyin gençlik döneminde iç dünyasındaki büyük çalkantıları, toplumun değer yargılarında meydana gelen değişimler ve dini ve psikolojik buhranlar bu tür kaotik yaşantıları mümkün kılmaktadır.⁶³ Sebeplerin ve olay ve olgulara ilişkin hikmetlerin anlatılmaksızın dinsel kuralların dikte edilmesi de bu nedenler içerisinde yer almaktadır. Kendini gerçekleştirme ve özgürlük arayışındaki genç için bu durumun kaygı verici olduğu söylenebilir. Sözgelimi kız öğrencilere ilişkin tesettür konuları, erkek öğrencilere ilişkin saç tarzı, giyim kuşam biçimleri gibi konular üzerinden yapılan eleştiriler genç üzerinde olumlu etkiler yapmamaktadır. Bu konularda gencin tahammülsüzlüğünü artıracak özellikle din anlayışına ve pratiklere dair meseleler gencin kaygılarını artıracığından, genç hassasiyetinin mutlaka dikkate alınması gerekmektedir.⁶⁴

Benzer biçimde dini değerlerin sunumunda modernist argümanlar da mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır. Her şeyden önce bu argümanların dayattığı teorik ve pratik içerik bağlamı analiz edilmek suretiyle karşı harekete geçilmeli ve gençliğin hareket kabiliyetini artıracak ve geliştirecek yaşam biçimleri oluşturulmalıdır. İslam'ın toplum düzenini bozmayacak farklı hayat anlayışlarına ve dini yaşantılara gösterdiği müsamahaya rağmen modern olguların forme ettiği bilişsel anlayış, tek düze bir davranış kalıbı oluşturma çabasıdır. Bu tek düze kalıpla rekabet edebilmenin en önemli unsuru ise alternatif ama cezbedici kavramlar üretebilmektir. Bu amaçla öncelikle çok derin bir biçimde oluşmuş olan boşluğu doldurmak için, İslam'ın temel değerlerini referans alan bir üretim tedavüle sokulmalı ve gençlere sunulmalıdır. Bir başka deyişle rekabet gücü oluşturacak alternatif bir bilinç yapısı oluşturulmalıdır. Bunun için dini değerlerin sunumunda klasik yaklaşımların ve öğretim yöntemlerinin yeniden gözden geçirilerek dinin ruhunu manipüle edecek kimi yanlış ya da eksik pratiklere de bir kez daha bakılmalıdır. Bir örnek verilecek olursa, önerilebilecek örnek bir kavramsal açılım, yaşamın doğası içerisinde var olan rutin olayların sonuçları itibariyle yıkıcı risklerini ortadan kaldıracak tedbir, “dua” ve “tevekkül” üzerinden öngörülebilir. Bu anlamda doğru yöntem, sıkıntı ve güçlükleri bertaraf etmenin doğal yolunun öncelikle “tedbir”

⁶³ Hüseyin Kader, “Üniversite Gençliğinin Kimlik İnşası Sürecinde Yaşadığı İnanç Sorunları”, (ed.) Süleyman Taşkın-Sadi Yılmaz, *Modern Çağda Gençliğin Anlam Arayışı Bingöl Üniversitesi Uluslararası Sempozyum* (15-16 Ekim 2018), 214-215.

⁶⁴ Fatma Günaydın, “İmam Hatip Liselerinde İnanç Soru(n)ları”, (ed.) Vecihi Sönmez vd., *İlahiyat Fakülteleri XXII. Kelam Koordinasyon Toplantısı Uluslararası Din Karşıtı Çağdaş Akımlar ve Deizm Sempozyumu* (12-14 Mayıs 2017), 331.

almaktan geçtiği, bununla birlikte “dua” ve “tevekkül” olgusunun bu sebeplilikle eş zamanlı olarak devreye sokulma gerekliliğinin işlenmesi olabilir.

Gerçekte dini değerlerin doğru sunulması ve ruhsal ve sosyolojik açıdan birçok faydayı karşıladığı gibi, kimi optimum yöntemlerle hayatın tecrübesine katkısının vurgulanması da başka bir doğru yöntem gibi görünmektedir. Örneğin farklı çevrelerde yetişen gençlerin büyük bir kesiminin, benimsemesi kaçınılmaz olan değerler arasında en önemlileri bilim tahsili, doğru ve dürüst olma, ibadetlerde samimi olma gibi alanlarda, teorik düzlemde çatışma yaşamadığı görülmektedir. Bir başka deyişle gençler, “üç değer” olarak ifade edilebilecek “dini, beşeri ve sosyal değeri” yüce değerler olarak görmektedirler. Bununla birlikte kimi sorunlar da yok değildir. Çünkü teorideki algı pratiğe çok yansımamakta ve gençler, bu değerlerin uygulanması konusunda kendilerini ait hissettikleri toplumun aktörleriyle çatışabilmektedirler. Bu sorunu ihmal etmek ya da çözüm üretmede yapılacak yanlışlar genç ile gerçekler arasındaki çatışmanın büyümesine neden olmaktadır. Bunun için gencin formal eğitim sürecinde sorgulamalarında sergilediği üslubunu olumlu yönde etkileyecek bir yöntem önerme zorunluluğu vardır.⁶⁵ Bu bağlama katkı yapabilecek bir başka yöntem, Nurettin Topçu’nun önerdiği yöntem olabilir. Topçu’ya göre işe, gençlerin kutsallaştırdığı organizmanın tedavisiyle başlamalıdır. Bu aynı zamanda neslin tedavisidir. Süreçte doğal olarak organizmadan bilime, bilimden felsefeye ve sanata ve de ahlaka yönelmeli, nihayet oradan da dine yükselmelidir. Bu bir eğitim meselesidir ve neslin kurtuluşu da ancak eğitimle mümkündür.⁶⁶

Her bilgi etkileşiminin kendisine özgü yöntemi ortaya çıkardığı düşüncesinden hareketle günümüzün sorunlarını giderecek kullanışlı bir metodoloji gerekliliğini ifade eden Adsoy’a göre ise, bugün yaşananlara ilişkin bu etkilerin nedenselliğinde zihinsel bir korunmanın eski metodlarla gerçekleştirilmesi mümkün görünmemektedir. Değişik yolların imkanı ile birlikte öncelikle günümüz gençlerine yeni bir kimlik, zamana, mekana ve tarihe ilişkin de yeni bir bilinç kazandırılmalıdır. Bugün geldiğimiz noktada, bilim insanların bilgileri süzmek suretiyle gençlere bilgi aktarma devri bitmiştir. Bu nedenle bugün bilim insanların birebir bilgi aktarma yerine daha fonksiyonel bir bilinç aktarımı gerçekleştirmeleri daha sıhhatli olacaktır. Bunun için de gençlere bilgiyi süzme yetilerinin kazandırılması gerekirken, bu yetilerin parametrelerinden olan süreklilik ve tutarlılık gibi anlayışlar erken dönemden itibaren verilmelidir. Bu yöntemlerle kazanılacak bilgi de kuşatıcı ve içselleştirici bir bilgi yumağı olmalıdır. Bu niteliklere

⁶⁵ Ousama Ekhtiar, “Değerleri Benimsemeye Gençlerin Teorik ve Pratik Uyuşmazlığı Problemi”, (ed.) Süleyman Taşkın-Sadi Yılmaz, *Modern Çağda Gençliğin Anlam Arayışı Bingöl Üniversitesi Uluslararası Sempozyum* (15-16 Ekim 2018), 411.

⁶⁶ Mustafa Başaran, “Nurettin Topçu’nun Gençliğin İçine Sürüklendiği Yozlaşma Sürecinin Sebeplerine İlişkin Görüşleri”, *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi* 4/7 (Ocak 2019), 175-176.

sahip genç, karşı karşıya kaldığı problemlere yönelik olarak sorgulama yapabilmeli, eleştirel bakabilmeli ve sonuçla ilgili olarak da inisiyatifler alabilmelidir.⁶⁷

Aynı şekilde yetişkinlerin bilgi ve tecrübesine vakıf olmayışları, gençleri medyatik unsurlar karşısında yetişkinlere göre daha zayıf düşürmektedir. Gençlerin bilgi ve kültür düzeyleri formal eğitim veren resmi kurumlarda belli bir kontrol ve disiplin çerçevesinde arttırılmakta, ama informal eğitim imkanları çok da kontrollü olmayan yöntemlerle uygulanmaktadır. Din eğitiminde gençlerin özellikle ilk dönemleri yoğun olmayan bir sürece tabi olduğundan, müfredat ile kendilerine verilecek dini eğitimden mahrum kalmaktadırlar. Aynı şekilde bilgiyi işleyecek yeterli tecrübenin olmayışı da gençleri medya karşısında daha zayıf kılmaktadır. İmam hatip liseleri ve Kur'an kursları gibi din eğitimi veren resmi kurumları tecrübe etmemiş gençlerde⁶⁸ din konusunda görece daha bir bilgi noksanlığı da bulunmaktadır. Dini olana yönelik ciddi bir bilgi eksikliğinin bulunması, onları medyanın işlediği din programlarına karşı güçsüz kılarak medyada söylenenlere kolayca inanmalarına neden olmakta ve din eğitiminde medyaya önemli bir pay vermektedir. Medyanın bu tür olumsuz diyebileceğimiz istenmeyen rollerinden korunmak için kimi tedbirlerin alınması da önemli bir zorunluluktur. Bu amaçla ilk tedbir, her şeyden önce bir din okuryazarlığı yetisinin kazandırılması gerekliliğidir. Medyanın kendine özgü niteliklerini eleştirel bir biçimde ele alabilmesi için gençlere bu yeteneğin kazandırılması zorunludur. Din ve dini kavramlara muhatap olan gencin bu kavramları anlayarak, içerdikleri dini muhtevayı kavramaları gerekmektedir. Bu da din okuryazarlığı ile ilgili bir durumdur. Bu okuryazarlığı edinmesi için, hem dini öğrenmeye hem de din hakkında öğrenmeye dönük müfredatlar geliştirilmelidir. Bu tür donanımlar gencin, eş zamanlı olarak medyanın dini kurgulama niteliklerine vakıf olmasının önündeki medyatik engelleri kaldıracak, genç birey hangi teknik ve yöntemlerin ne şekilde kullanıldığına dair fikir sahibi olacaktır. Bu kurgunun kim tarafından, ne amaçla ve ne tür araçlarla yapıldığını kavraması da kendisine din konusunda sunulan mesajları eleştirel bir gözle görerek, mesajları daha doğru bir biçimde ele alabilmesini sağlayacaktır.⁶⁹

Ülkenin ve toplumun geleceğini şekillendirecek olan gençlerin farklı sosyal etkinliklere katılması gerekliliği yanı sıra, bireyin hem kişisel hem de sosyal gelişimini sağlamayı amaçlayan ve bunun için yapılması gerekenlere ilişkin araştırmalar da

⁶⁷ Şerefettin Adsoy, "Yüzeysel Anlamdan Kavram Yoksunluğuna", *Modern Çağda Gençliğin Anlam Arayışı Bingöl Üniversitesi Uluslararası Sempozyum* (15-16 Ekim 2018) 377-378.

⁶⁸ M. Naci Kula'nın, İmam Hatip Liseleri'nde din eğitimi gören ergenlik dönemi gençlerinin kimlik bunalımı durumlarını tespit etmek ve bu konuda din eğitiminin olumlu veya olumsuz etkisinin olup olmadığını araştırmak amacıyla yapılmış olan *Ergenlerde Kimlik Bunalımı ve Din Eğitiminin Etkisi* adlı yayımlanmamış yüksek lisans tezinde, din eğitimi alan öğrencilerin, kimlik bunalımı ölçülerinden bir kısmını gelişim özelliği olarak yaşadıkları; din eğitiminin, güven duygusunu kazanmada yeterli derecede etkili olamamasına karşın özellikle hayat felsefesi geliştirme ve bir takım değer ve inançları kazanma noktasında anlamlı ölçüde etkili olduğu tespit edilmiştir. Mustafa Koç, "Din Psikolojisi Araştırmalarında Ergenlik Dönemi Üzerine Türkçe Yapılan Çalışmalarla İlgili Bir Literatür İncelemesi", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12 (2005), 51-52.

⁶⁹ Nazıroğlu, "Medya Okuryazarlığının Gençliğin Dini Formasyonunu Geliştirme İmkânı", 160-164.

yapılmalıdır.⁷⁰ Bununla birlikte formal düzeyde kimi tedbir ve uygulamaların devreye sokulması da elzem görünmektedir. Bunun için farklı vizyon ve misyona sahip devlet kurumları tarafından eşgüdüm halinde ortak projeler geliştirilmeli ve uygulanmalıdır. Bu bağlamda Özpolat'ın, Milli Eğitim Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlıkları başta olmak üzere devletin resmi eğitim kurumlarının, Halk Eğitim Merkezlerinin, yerel yönetimlerin üzerine düşen sorumlulukları dillendirdiği önerilerinin faydalı olacağı söylenebilir. Buna göre; bu kurumlar başta olmak üzere, gençliğe yönelik hizmet üreten kurum ve kuruluşlarca gençleri hayatın doğal ve sosyal alanında yaşamaya teşvik eden projeler geliştirilmeli, ortaokullarda seçmeli olarak okutulan medya okuryazarlığı dersine ortaöğretimde de yer verilmeli ve bu dersin müfredatı, medyanın sosyalleştirici ve asosyalleştirici etkileri açısından gözden geçirilmeli, sosyal medyanın çocuklar ve gençler açısından sunduğu fırsatlar ve içerdiği tehditler hakkında ebeveynler bilinçlendirilmelidir. Aynı şekilde gençlerin ekrandan doğaya, sanaldan gerçeğe dönmeleri için spor, dağcılık, fotoğrafçılık, resim, tiyatro, drama, satranç, el sanatları, folklor, müzik, yazarlık, sivil toplum, sosyal sorumluluk, turizm vb. alanlarda takım, kulüp ve proje çalışmaları yapmaları teşvik edilmeli, okulların rehberlik ve psikolojik danışmanlık servislerinde kullanılmak üzere sosyal medyanın olası olumsuz tehdidi altında bulunan öğrencilerin tanılarına yönelik ilgili bilim çevrelerince standart testler geliştirilmelidir.⁷¹

Bu amaçla yalnızca ortaöğretim düzeyinde değil üniversite düzeyinde de gerekli adımların atılması gerektiğini ifade eden Manço'ya göre ise, gençlik sorunlarının kentlerde yoğunlaştığı düşünülürse, ülkemiz gençliğinin kent kültürünü doğru edinmesi, doğru edinilmiş bir kent kültürüyle yoğrularak değerlerini benimsemesi ve pratize etmesi adına üniversitelere de görevler düşmektedir. Bu açıdan üniversiteler, kent yaşamı içinde bir fırsat olarak değerlendirilmeli, üniversite yerleşkeleri, olabildiğince kent merkezlerine yakın kurulmalı; kentin yerlileri ile üniversite gençleri arasındaki ilişkileri ve kent yaşamına katılımı sağlayıcı geliştirici olanaklar yaratılmalıdır. Üniversite yerleşkeleri inşa edilirken, burada okuyacak gençlerin eğitim dışındaki sosyo-kültürel gereksinimleri de gözetilmeli, üniversitelerin yakın çevresinde gençlerin barınma ihtiyacını karşılayacak yapılar bulunmalıdır. Şehirlerde bulunan gerek kamusal gerekse özel nitelikli tüm kültür/sanat merkezlerine ve etkinliklerine erişim tüm gençler için ücretsiz olmalıdır. Aynı şekilde gençlerin kamusal alanda temsiliyetlerinin artması ve kent yaşamına katılımlarının sağlanması için gençlerin bizzat kendilerinin, kendileri için yapmak istedikleri etkinlikler için mekanlar oluşturulmalıdır. Gençlerin iş sorunları da çözüme kavuşturulmalıdır. Bu anlamda gençlerin işgücüne katılımlarını teşvik eden politikalara geçmiştekinden daha fazla önem verilmeli, genç işsizliğini azaltmaya yönelik proje

⁷⁰ Zeliha Koç vd., “Üniversite Öğrencilerinin Sahip Oldukları Değerleri Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi”, (ed.) Bekir Şişman-Muhittin Düzenli, *Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongre II* (16-18 Mayıs 2014), 342.

⁷¹ Özpolat, “Postmodern Bir Sosyalleşme Mecrası Olarak Sosyal Medya ve Gençlik”, 54-55.

fonları oluşturulmalıdır. Bununla birlikte gençleri her tür riskten korumak amacıyla gençlere dönük danışma hizmetlerine ilişkin politikalar geliştirilmelidir.⁷²

Kuşkusuz bu önerilerin gençlik kimliği üzerinde oluşturacağı yapıcı etkileri tartışılmaz. Aynı şekilde bu öneriler, gençlerin kimlik inşasında yozlaşmayı da minimize edecektir. Fakat bunlara “ahlakilik” ve “değer” merkezli kazanımların eklenmesi ve izlenecek politikalarda ve yapılacak planlamalarda bu olguların dikkate alınması da hedeflenen gençlik kültürü inşasına kalıcı temel sağlaması açısından büyük önem arz etmektedir. Sonuç itibarıyla planlamanın nihai hedefi süreci rejenere etmek ve bu rejenerasyonun gençlik tarafından içselleştirilerek derinlere kök salmasını sağlamak olmalıdır. Aynı şekilde geleneksel değerlerin etrafında yeni ve olumlu kültür değerlerinin gençlik kültürünün temel yapı taşları olmasını sağlamak için yeni tartışma alanlarının açılması ve varılan sonuçların gençliğin benimseyeceği enstrümanlarla pratize edilmesi zorunluymuş gibi görünmektedir. Böylelikle sürecin sonunda çoğul kimliklerin farkına varan gencin, bazısının kendisine açık ara yabancı olduğu çoklu kimlik desenlerinden oluşan kolajda tercihlerde bulunması beklenebilecektir. Bir başka deyişle çoklu kimlik davranışlarından ana akım dindar tarzı olarak “host kimlik”e dönüşü mümkün olacaktır.

Sonuç

Gençlerin içinde buldukları toplumun hızla değişmesinin yeni ve çağdaş nitelikle olan karşılıklı ilişkisi, aynı zamanda onların pek çok sorunla karşı karşıya oldukları anlamına da gelmektedir. Bu sorunların, gençlik kimliğinin yerel çevresel etkilerle ve küreselleşmenin sonucu olarak postmodern kültür ile olan irtibatı üzerinde gelgitler yaptığı söylenebilir. Bu bağlamda gençlik kimliğinin oluşum evrelerini, gençlik üzerinde kültürel dinamiklerin etki alanı içerisinde kendiliğinden gelişen ve gencin yönelimlerinde baskın kimi “kültürel” değerlerle ve modern ama zorunlu sonuç olarak “küresel” enstrümanlarla açıklamak doğru bir yaklaşım olacaktır. Bununla birlikte gerek yerelliğin ve öz kültürün korunması konusunda hassasiyeti olan ya da bu olguyu aşamayan, çelişkiler ve buhranlar yaşayan bir gençlik kültürüyle, küreselleşmenin ürünü olarak modernist kültürü birlikte tecrübe etme isteği ve eğiliminin gençliğin kimlik oluşumu üzerinde “küyerel” bir zihniyet algısı oluşturduğu da görülmektedir.

Kendi yaşam çizgisini yine kendi eğilimleriyle belirleme isteğiyle oydaşır biçimde genç, grup aidiyetlerinin çeşitlendiği, birey üzerinde geleneksel kontrol mekanizmaları olarak görülebilecek anne baba, öğretmen, yakın çevre otoritelerinin sorgulamaya tabi tutulduğu bir sürece girmektedir. Bu süreçte geleneksel otoritelerin rolleri arkadaş ve akran gruplarınca devşirilmekte, kimliği şekillendiren geleneksel dinamiklerin gençlik kimliği üzerinde nesillerdir devam eden rolleri bu gruplara devredilmektedir. Bununla birlikte bu sürecin genç için sorunsuz bir dönem olmadığı söylenebilir. Sanat, spor gibi kimi etkinliklerle kendisini kanıtlamaya çalışan genç, arkadaşları arasında beğenilmek

⁷² Manço, “Küreselleşme Bağlamında Gençlik ve Kimlik”, 312.

gibi bir algının da etkisi altındadır. Çünkü kabul görmek istediği çevre, sevdiği kişilerden ya da akran grubundan oluşan ve gittikçe genişlemeye doğru seyreden bir çevredir. Bu anlamda genç birey bu dönemde, kendisini ifade ettiği, toplum nezdinde de kendisinin bir yer edindiğine ilişkin kanaatlerine temel oluşturduğunu düşündüğü gruplara dahil olmaktadır. Genç edindiği veya vasıflanmak istediği bu kimlik, bu grubu ifade eden sıfatların niteliklerine göre değişebildiği gibi, bireyin toplum bilincinde iyi ya da kötü yer eden herhangi bir davranış bütünlüğünü benimsemesine göre de değişmektedir. Genç üzerine kondurulan bu sıfat ve tanımlamaların edinilmesi, onlara ilişkin sorgusuz sualsiz bir kabullenmeyi öngörmediği gibi, genç bireyin öncelikle zihninde yaşadığı bir takım dönüşüm evreleriyle bu pratikleri edindiği süreci öne çıkarmaktadır.

Modernite ve sonrası paradigmal sonuçları içeren postmodernitenin gençlik kimliğini inşasındaki etkisi inkar edilemez. Bu açıdan gelenekten ve geleneksel olandan mutlak kopuşu simgeleyen modernite ekseninin, ideolojik ve davranışsal düzeyde hiçbir bağının kalmayacağı ölçüde geçmiş ile yapısal kopukluğu öngördüğü yadsınamaz. Aynı şekilde modernite ikliminin çapını ve etkisini sembolize eden küreselleşme olgusuyla eski kolektif kimlikler de zayıflama noktasına gelmekte, toplumsal kurumlar meşruiyet kaybı yaşamaktadırlar. Sonuç itibarıyla modernite etkisi, genç bireyin yönünü bireyselleşmeye dönmesine ve modern paradigmanın sosyal alana sunduğu bireyselliği pekiştiren değerleri içselleştirmesine neden olmaktadır.

Küresel modern dünyanın gençlik kimliğini etkisi altına aldığı önemli bir değişim evrenini, din ve ahlak kurumları alanına ait yeni anlamlandırmaları ve anlayışları içeren nitelikler oluşturmaktadır. Bu değişim de farklı anlayışlarla öne çıkan ve dini denilebilecek alanları kapsar biçimde görünür hale gelen eğilimlerdir. Bu noktada genç, ilginç bir biçimde bir yandan dini değerlere eleştiri, tepki ve kimi konularla ilgili olarak refleksler geliştirerek yeni dini anlayışlar geliştirebilirken, diğer yandan geleneksellik ve geleneksel değerlerin genç birey üzerindeki manevi etkisi devam etmektedir. Aynı şekilde bu değerler ve bu değerlere uygun olması beklenen davranışlar, yaşamdan tamamen dışlanmamakta, onlara gösterilen saygı sürmekte ve dolayısıyla bu durum, davranışlarda melez bir görünümün ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Fakat unutulmamalıdır ki, küresel modern yaşamın, kaçınılmaz bir biçimde tüm dünya gençliğini etkisi altına almada ve küresel çapta bir akran kitlesi oluşturmada kullandığı araçların çok güçlü ve cezbedici bir ağırlığı vardır. Bu anlamda popüler kültür, moda, dijital evren, reklam gibi küresel kavramlar, genç ve gençlik kimliği üzerinde ve onların rutin yaşamlarında ve dinsel eğilimlerinde radikal değişimlere neden olabilecek semboller olarak görünmektedir.

Kaynakça

- Adsoy, Şerefettin. “Yüzeysel Anlamdan Kavram Yoksunluğuna”, *Modern Çağda Gençliğin Anlam Arayışı Bingöl Üniversitesi Uluslararası Sempozyum* (15-16 Ekim 2018), 371-378.
- Akkoyun, Füsün.-Ersever, Hakan. "İdeal Benliğin Değerlendirilmesi", *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 22/2 (1989), 675-685.
- Arıkan, Gülay vd., “Üniversite Gençliğinin Güncel Sorunlara Bakışı: H.Ü. Sosyoloji Bölümü Öğrencileri Örneği”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 20/1 (2003), 1-32.
- Ay, Bülent. “21. Yüzyılın Kullanıcı Profili: Y – Z Ve Alfa Kuşağı”. (Erişim 19 Ekim 2022). <http://bby2018kongre.ankara.edu.tr>
- Aydın, Mustafa. “Gençliğin Değer Algısı: Konya Örneği”, *Değerler Eğitimi Dergisi* 1/3 (Temmuz 2003), 121-144.
- Babacan, Abdurrahman. “Siyaset, Postmodern Kimlik ve Gençlik”, *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi* 6/1 (Mart 2018), 211-228.
- Başaran, Mustafa. “Nurettin Topçu'nun Gençliğin İçine Sürüklendiği Yozlaşma Sürecinin Sebeplerine İlişkin Görüşleri”, *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi*, 4/7 (Ocak 2019), 166-177.
- Bayhan, Vehbi. “Gençlik ve Postmodern Kimlik Örüntüleri Üniversite Gençliğinin Sosyolojik Profili (İnönü Üniversitesi Uygulaması)”, *Gençlik Araştırmaları Dergisi* 1/1 (2013), 134-157.
- Cereci, Sedat. “Modernleşme Sürecinde Medyanın Rolü: Yaklaşımların Sınırlanması Sorunu”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 1/2 (2012), 7-27.
- Çelik, Kezban. “Genç Olmak Zor İş: Türkiye’de Genç Olmayı Etkileyen Bazı Unsurlar”, *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 1/1 (2013-1), 26-45.
- Dağ, Ahmet. “Sokaktaki Mekankolik: Gençlik”, *Umran Dergisi* (Temmuz 2005), 39-41.
- Demirel, Nuri.-Tatlıhoğlu, Kasım. “Küreselleşme Sürecinde Birey ve Toplum İlişkisinin Değerler Bağlamında Değerlendirilmesi”, *Değerler İnşası; Referans Değerler, Kurumlar, Kişiler*, ed. İhsan Toy. 93-103. İstanbul: TASAM yayınları, 2020.
- Demirtaş, H. Andaç. “Sosyal Kimlik Kuramı, Temel Kavram ve Varsayımlar”, *İletişim: Araştırmaları Dergisi*, 1/1 (2003), 123-144.
- Doğan, İsmail. “Türkiye'deki Gençlik Sorunlarının Eğitim Sosyoloji Açısından Bir Değerlendirme Denemesi”, *Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongre II* (16-18 Mayıs 2014), 279-293.
- Eker, Metin vd., “Genç Kültür İle Gençlik Kültürü Etkileşimi: Kültür Savaşlarının Tutsak Gönüllüleri”, *Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongre II* (16-18 Mayıs 2014), 11-20.
- Ekhtiar, Ousama. “Değerleri Benimsemeye Gençlerin Teorik ve Pratik Uyuşmazlığı Problemi”, *Modern Çağda Gençliğin Anlam Arayışı Bingöl Üniversitesi Uluslararası Sempozyum* (15-16 Ekim 2018), 411-423.
- Günaydın, Fatma. “İmam Hatip Liselerinde İnanç Soru(n)ları”, *İlahiyat Fakülteleri XXII Kelam Koordinasyon Toplantısı Uluslararası Din Karşıtı Çağdaş Akımlar ve Deizm Sempozyumu*, ed. Vecihi Sönmez vd., 321-335. Van: Ensar Neşriyat, 2017.
- Hökelekli, Hayati. “Gençlik ve Din”, *Gençlik Din ve Değerler Psikolojisi*. 9-32. İstanbul: DEM Yayınları, 2. Basım, 2005.

- İmamoğlu, Abdulvahit. “Genç Yetişkinlikte Kimlik Oluşumu”, *Modern Çağda Gençliğin Anlam Arayışı Bingöl Üniversitesi Uluslararası Sempozyum* (15-16 Ekim 2018), 79-91.
- Kader, Hüseyin. “Üniversite Gençliğinin Kimlik İnşası Sürecinde Yaşadığı İnanç Sorunları”, *Modern Çağda Gençliğin Anlam Arayışı Bingöl Üniversitesi Uluslararası Sempozyum* (15-16 Ekim 2018), 213-220.
- Kapıkıran, Necla Acun. “İdeal ve Gerçek Benlik Kavramı Ölçeğinin güvenilirliği”, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 16/16 (2004), 14-25.
- Khondker, Habibul Haque. “Küreselleşme Yerine Küyerelleşme: Sosyolojik Bir Kavramın Değerlendirilmesi”, çev. İrem Tükel, *Sosyoloji Dergisi/Journal of Sociology* 28 (2013), 177-189.
- Koç, Mustafa. “Din Psikolojisi Araştırmalarında Ergenlik Dönemi Üzerine Türkçe Yapılan Çalışmalarla İlgili Bir Literatür İncelemesi”, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12 (2005), 41-69.
- Kuz, Hilal. “Geleneksel Dünyadan Modern Dünyaya Geçişte Değişen Kimlik Algısı”, *Liseler Aydınlarını Tanıyor Projesi” Bildirileri, Kavramlarla Okumak Düşünmek Yazmak*, haz. Bayram Kök, 1-8. Eskişehir (b.y.).
- Malkoç, Mehmet. “Gençliği Dini Değerlerden Uzaklaştıran Sebepler”, *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/16 (2019), 252-268.
- Manço, Ural Alp. “Küreselleşme Bağlamında Gençlik ve Kimlik”, ed. Bekir Şişman, Muhittin Düzenli, *Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongre II* (16-18 Mayıs 2014), 295-313.
- Metin Alpaslan, “Geleceği İnşa Misyonu ve Kendini Arayan Gençlik”, *Umran Dergisi* (Temmuz 2005), 34-38.
- Nazıroğlu, Bayramali. “Medya Okuryazarlığının Gençliğin Dini Formasyonunu Geliştirme İmkânı”, *Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongre II* (16-18 Mayıs 2014), 157-168.
- Okumuş, Ejder. “Modern Toplumda Ahlak ve Gençlik”, *Gençlik Araştırmaları Dergisi* 5/11 (Nisan 2017), 79-93.
- Ölçekçi, Haluk. “Dijital İletişim ve Küresel Kültürel Etkileşimin Homojenleşme, Kutuplaşma ve Melezleşme Süreçleri”, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi* 50 (Bahar 2020), 146-163.
- Özdemir, Muhammet. “Global Gençlik ve Benlik Sorunsalı”, *Modern Çağda Gençliğin Anlam Arayışı Bingöl Üniversitesi Uluslararası Sempozyum* (15-16 Ekim 2018), 303-322.
- Özpolat, Vahap. “Postmodern Bir Sosyalleşme Mecrası Olarak Sosyal Medya ve Gençlik”, *Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongre II* (16-18 Mayıs 2014), 45-56.
- Sancar, Faruk. “Dinlerin Sonu Geldi mi?:Gençlerin Dini Tutum ve Davranışlarını Etkileyen Nedenlerin Analizi”, *Hz. Peygamber ve gençlik sorunları*, ed. Mehmet Bayyigit vd., 17-23. Konya: Palet Yayınları, 2019.
- Seylan, Ali.-Güney, Engin. “Yeni Medya-İdeoloji İlişkisinde, Küresel Görsel Kültür ve Genç Kitle”, *Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongre II* (16-18 Mayıs 2014), 29-34.
- Soysaldı, H. Mehmet. “Günümüz Gençlerinin İnanç Problemleri”, *Hz. Peygamber ve Gençlik Sorunları*, ed. Mehmet Bayyigit vd. 48-51. Konya: Palet Yayınları, 2019.
- Şan, Mustafa Kemal.-Akyiğit, Handan. “Türkiye’de Gençlerin Kimlik Söylemlerinin Tarihsel Süreçte İnşası”, ed. Bekir Şişman-Muhittin Düzenli, *Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongre II* (16-18 Mayıs 2014), 547-561.
- Tarık Yazar vd., “Kültürel Göstergeler Olarak Global Markaların Kitle Kültürü ve Kitle İletişim Boyutu” *Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongre II* (16-18 Mayıs 2014), 204-218.

- Tatlıhoğlu, Kasım. “Gençlik Suçluluğunda Aile Faktörünün Etkisi Üzerine Genel Bir Değerlendirme”, *Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongre II* (16-18 Mayıs 2014), 204-218.
- Tekin, Mustafa. “Değişen Dindarlığın Dünyevileşme Boyutu”, *Eskiyeni* 10 (2008), 14-20.
- Tekin, Mustafa. “Din”dârâne Yabancılaşma”, *İlahiyat Akademi* 3 (2016), 55-66.
- Ürkek, Resül. *Jean Baudrillard Ve Tüketim Toplumu*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Yamaç, Muhammed. “Post-Truth Paradigma ve Medeniyetler Çatışması Tezi Bağlamında Batı ve İslâm Medeniyeti”, *GAB AKADEMİ* 1/1 (Aralık 2021), 31-64.
- Yavuzer, Hasan vd., “Üniversite Gençliğinin Din Algısı (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Örneği)”, *Millî Kültür Araştırmaları Dergisi* 2/2 (Aralık 2018), 22-48.
- Yılmaz, İlyas. “Popüler Kültür ve Popüler Kültürün Gençlikte Kimlik Oluşumuna Etkisi”, *Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongre II* (16-18 Mayıs 2014), 143-154.
- Zeliha Koç vd., “Üniversite Öğrencilerinin Sahip Oldukları Değerleri Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi”, *Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongre II* (16-18 Mayıs 2014), 335-344.